

Управління закладами освіти в умовах формування інформаційного простору як складова забезпечення якісної освіти

Тимошко Ганна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки АПН України

Кожний, хто вперше приходить на посаду керівника школи, має заповітну мрію – швидше стати шанованим, авторитетним, необхідним і компетентним, серцем і душею бажає, щоб його випускники на ринку праці, при вступі у ВУЗ, були конкурентоспроможними, а колектив педагогів був колективом однодумців у вирішенні найголовнішого завдання місії школи – надавати учнівській молоді якісну освіту.

І випрацьовуються плани і стратегії розвитку спільних дій учнівського, педагогічного і батьківського колективу, об'єднаних спільною метою – сформувати особистість, яка знайде гідне місце в своїй країні, в своєму житті, в умовах формування інформаційного суспільства.

У зв'язку з цим зазнають змін мета, завдання, зміст управління освітніми системами, ускладнюються функції, підвищується відповідальність керівників за наслідки прийнятих рішень. Управлінська ж діяльність в системі освіти стає професією, яка потребує підвищення компетентності керівних кадрів всіх рівнів і ефективна діяльність освітніх організацій в Україні у період здійснення освітніх реформ багато в чому залежить від активності та професіоналізму керівників.

Це відповідь на виклик часу. Пов'язаний з децентралізацією, що спонукає до поліпшення внутрішніх процесів пошуку розв'язання проблем, розвитку інновацій, професійного розвитку керівників шкіл в нових соціально-економічних умовах розвитку освіти.

З метою більш детального усвідомлення необхідності відпрацювання змістовно нових стратегій (напрямів) розвитку управління закладами освіти 7-9 грудня 2005 року завдяки зусиллям науковців і практиків проведена IV Міжнародна науково-практична конференція на тему “Стратегія управління закладами освіти в умовах інформаційного суспільства”.

Організаторами конференції були:

- МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ;
- ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПН УКРАЇНИ;
- УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ;
- ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ;
- УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ;
- УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ НИЖИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ;

- НИЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. М.В.ГОГОЛЯ;
- ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА;
- ЗАТ 'МАЛЬВА';
- АСОЦІАЦІЯ КЕРІВНИКІВ ШКІЛ УКРАЇНИ.

На всіх етапах підготовки і проведення конференції, яку ініціювала Лабораторія управління закладами освіти Інституту Педагогіки АПН України, ми зустрічали порозуміння, бажання керівників системи освіти Чернігівського регіону, навчальних закладів, ВНЗ, педагогів долучитись своїми творчими доробками до вирішення проблем розвитку управління ЗНЗ в умовах формування інформаційного суспільства. І це не випадково, адже пленарні засідання конференції в м.Чернігові (8 грудня) і м.Ніжині (9 грудня) відкрили міські голови – О.В.Соколов (м.Чернігів) і М.В.Приходько (м.Ніжин). Про обізнаність в проблемах освіти, вболівання за їх вирішення ведучих міст регіону, свідчать не лише виступи, але й рішення, які сприяють розвитку освіти та забезпечення добробуту освітян.

Основними темами виступів на пленарній частині конференції були:

1. “Соціально-економічний розвиток Чернігівщини: здобутки та перспективи”.
Володимир Миколайович Тандура, *кандидат педагогічних наук, заступник голови Чернігівської обласної державної адміністрації з гуманітарних, соціальних та політико-правових питань*;
2. “Освіта – пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку м. Чернігова”.
Олександр Володимирович Соколов, *Чернігівський міський голова*.
3. “Освіта в контексті виклику інформаційного суспільства”.
Юрій Іванович Завалевський, *директор науково-методичного центру середньої освіти МОНУ*.
4. “Освіта Чернігівщини: модернізація в умовах переходу до інформаційного суспільства”.
Анатолій Андрійович Заліський, *начальник обласного управління освіти Чернігівської облдержадміністрації*.
5. “Адаптація соціальних педагогів в ЗНЗ”.
Людмила Миколаївна Завадська, *кандидат психологічних наук, завідувача кафедрою соціальної педагогіки Чернігівського ДПУ ім.Т.Г. Шевченка*.
6. “Основні стратегії управління закладами освіти м. Чернігова в умовах формування інформаційного простору”.
Лещенко Наталія Петрівна, *начальник управління освіти Чернігівської міської Ради*.
7. “Стратегії управління в закладах освіти”.
Людмила Миколаївна Калініна, *кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник з галузевого управління, завідувач лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки АПН України*.
8. “Функціональне призначення автоматизованої системи управління ЗНЗ”.

Юрій Олександрович Дорошенко, *доктор технічних наук, доцент, завідувач лабораторії навчання інформатики Інституту педагогіки АПН України.*

9. “Стратегії розвитку культурного середовища ЗНЗ”.

Валентина Сергіївна Болгаріна, *кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки АПН України.*

10. “Наукові основи педагогічних технологій”.

Надія Михайлівна Острроверхова, *кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки АПН України.*

11. “Педагогічний менеджмент, як стратегія підготовки керівників до управління якістю освіти в сучасній школі”.

Тимошко Ганна Миколаївна, *кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки АПН України.*

12. “Стратегії розвитку професійної компетентності молодого вчителя”.

Олена Миколаївна Онаць, *директор спеціалізованої СШ №41 м.Києва, президент АКШУ, заслужений вчитель України.*

13. “Погляд на інформатизацію освіти через призму площин”.

Ніна Трохимівна Тверезовська, *доктор педагогічних наук, професор кафедри математики та інформатики Інституту економіки і управління Київського словестичного університету.*

14. “Слово про Ніжин”

Приходько Михайло Васильович, *Ніжинський міський голова.*

15. “Презентація Ніжинського Державного університету – погляд у 200-річну історію”.

Яковець Василь Павлович, *доктор математичних наук, професор, ректор Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя.*

16. “Моніторинг у системі управління якістю підготовки педагогічних кадрів”.

Коваленко Євгенія Іванівна, *кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя.*

17. “Шкільний менеджмент як стратегія управління загальноосвітнім навчальним закладом”.

Падун Ніна Олексіївна, *кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя.*

18. “Стратегії управління системою загальної середньої освіти м.Ніжина”.

Мороз Ольга Миколаївна, *начальник управління освіти Ніжинської міської Ради.*

Наука управління освітою сучасний період переживає стан інтенсивного розвитку й оновлення і тому секційні засідання на базі опрних ЗНЗ м. Чернігова і Ніжина різних напрямів розвитку упавлінської діяльності носили інноваційний характер:

- стратегії управління системою загальної середньої освіти на субрегіональному рівні;
- інформатизація системи управління якістю освіти;
- стратегії управління загальноосвітніми навчальними закладами: аналітико-прогностичні, фінансово-економічні, соціально-педагогічні, культурологічні;
- технології проектування, планування та організації управління якістю освіти;
- інформаційно-комунікаційні технології в управлінській та навчальній діяльності закладів освіти;
- моніторинг у системі управління якістю освіти у загальноосвітніх навчальних закладах;

підготовка керівних кадрів загальноосвітніх навчальних закладів до управління якістю освіти в регіоні.

Творче обговорення, тематичні круглі столи, спілкування практиків з науковцями – все це залишило не лише добру згадку про проведений захід, але й помножений досвід, визнання організації науково-дослідної роботи в освітніх закладах регіону.

Управлінці і керівники ЗНЗ, педагоги Сіверського краю успішно працюють над питаннями реалізації суттєвих якісних перетворень в освітній галузі.

Вашій увазі, шановний читачу, ми пропонуємо деякі їх педагогічні надбання, які висвітлені у матеріалах конференції.

Спробу виокремити пріоритетні напрями науково-методичної роботи в закладах освіти нового типу Чернігівщини обґрунтовує у своїй статті Г.І.Добровольська.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ НОВОГО ТИПУ ЧЕРНІПВЩИНИ

Добровольська Г.І.

Ключ до освітнього росту і розвитку - це насамперед бажання керувати процесом змін. Ми повинні розглядати зміни як кімнату несподіванок, у якій проблеми відкривають нові перспективи, шукаючи визначеної підтримки; де рішення приймаються знизу нагору і зверху вниз, де колегіальність і індивідуальність разом складають продуктивну взаємодію сил.

Фуллан (1993 р.)

Немає такого директора чи заступника директора закладу освіти нового типу, якого б не турбували авторитет і престиж свого навчального закладу.

Кожен бажає, щоб гімназія, ліцей, спеціалізована школа чи колегіум мали свою перевагу, давали високий рівень навчальних досягнень учнів, щоб школу любили і шанували учні, заслужено оцінювали батьки і органи управління, щоб її випускники були конкурентоздатними на ринку праці. Створити заклад освіти, де панує атмосфера творчості, де вчитель-професіонал володіє предметом перш за все як засобом розвитку учнів, перестає бути трансформатором знань і перетворюється в організатора складної напруженої діяльності учнів із розв'язання творчих завдань, формування у школярів, поряд із технікою мислення, здатності самовизначитися у шкільній науці, покликана предметно-методична служба закладу освіти нового типу.

Науково-методична робота у школах нового типу - це заснована на досягненнях науки та передового педагогічного досвіду система аналітичної, організаційної діяльності з підвищення професійної компетентності вчителів і, як наслідок, - ефективності навчально-виховного процесу.

Методична служба, що склалася в освітній системі закладів нового типу Чернігівщини, має певні досягнення у формуванні нової моделі науково-методичної діяльності, практичне впровадження якої дозволило посилити інноваційний і креативний потенціал навчально-виховного процесу цих закладів.

У системі методичної роботи шкіл нового типу області практикуються лекції-консультації науковців, уроки-покази з демонстрацією нових технологій навчання, презентації досвідів досвідчених учителів, діалогові ігри, вчителі залучаються до роботи у творчих групах дослідницько-експериментального спрямування. Результативність цієї роботи підтверджується наслідками навчальних досягнень учнів, в першу чергу - обдарованих: у 2005 році серед 35 учасників IV етапу Всеукраїнських олімпіад та III туру конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН 24 переможці - учні закладів освіти нового типу, що складає 73 % від їх загальної кількості, хоча у закладах освіти нового типу навчається всього близько 13 % учнів загальноосвітніх шкіл області. Найвищий в області рівень підготовленості з фізики, математики виявили під час олімпіад учні ЗСШФМП № 12 м. Чернігова (директор Гопаченко В.В.), з англійської та німецької мов - учні спеціалізованої ЗСШ № 1 М.Чернігова (директор Геращенко Л.В.). У 2004-2005 навчальному році учні ЗСШФМП № 12 м.Чернігова вибороли 48 дипломів міських олімпіад, 26 дипломів обласних олімпіад та 4 дипломи Всеукраїнських олімпіад. 3 учні стали переможцями II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт членів Малої академії наук України, 2 з них стали переможцями III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт членів Малої академії наук України.

Результатом творчої науково-методичної роботи педагогічного колективу школи є створення унікальної відеотеки, яка налічує 4150 навчальних фільмів, які постійно використовуються у навчально-виховній роботі з учнями.

Заклади освіти нового типу області доводять свою здатність виконувати функцію науково-методичних центрів шкільної освіти міста, району, адже педагоги саме цих закладів є керівниками районних методичних об'єднань учителів, керівниками творчих груп, шпд; більшість таких закладів є опорними у регіоні з питань організації науково-методичної роботи. Досвід науково-методичної роботи ліцеїв №15, № 22, гімназії № 31, колегіуму № 11 м. Чернігова, Ріпкинської районної гімназії, гімназії № 5 м. Прилук та № 16 м. Ніжина відомий освітянам усієї області.

У закладах освіти нового типу Чернігівщини створюються перспективні моделі організації науково-методичної роботи з педагогами. У Чернігівському ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою із січня 2004 року почав функціонувати науково-методичний центр, обладнаний комп'ютерами, множильною технікою, телевізором, відеомагнітофоном. У сучасному стилі оформлені методичні стенди, є підписка на всі фахові видання педагогічної періодики. Завдяки участі ліцею у програмі, яку здійснює Британська рада з питань освіти, всі викладачі мали можливість пройти курси комп'ютерної грамотності і зараз вільно користуються комп'ютерною технікою, якої у ліцеї є у достатній кількості. Педагогічний колектив навчального закладу, його керівництво, на перспективу будуть працювати на підвищення дієвості науково-методичного центру, на вивчення, узагальнення і впровадження передового педагогічного досвіду, залучення викладачів до активної участі у педагогічних ярмарках, конкурсах „Учитель року”, дослідно-експериментальній роботі з питань інноваційного оновлення навчально-виховного процесу.

Успішно працює з вересня 2000 року науково-методичний центр гімназії №31 художньо-естетичного профілю м. Чернігова, спрямовуючи зусилля педагогічного колективу на вирішення науково-методичної проблеми „Здійснення особистісної орієнтації освіти як однієї з головних умов для творчої самореалізації та розвитку обдарованих дітей”. Центр має друкований орган - журнал „Методичний вісник”, що виходить 5 разів протягом навчального року. Щороку у квітні проводиться ви-ставка-огляд науково-методичних робіт учителів, що проходить тиждень і завершується написанням аналітичного наказу по гімназії, статтями у педагогічній пресі. Основний напрямок діяльності центру, очолюваного досвідченим заступником директора гімназії з науково-методичної роботи Сенчук МІ. - забезпечення творчої співпраці педагогічного та учнівського колективів, координація роботи творчих груп учителів із викладачами внз, організація науково-дослідницької роботи вчителів та гімназистів. У березні 2004 року учні гімназії під керівництвом викладачів ДПУ імені Т.Г. Шевченка, брали участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції „Актуальні проблеми екологічного інформування громадськості”. Літню практику у 2005 році учні 10-А класу провели на базі агробіостанції ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка.

Досвідом організації науково-методичної роботи в умовах інформаційного методичного центру адміністрація гімназії щиро поділилася

із заступниками директорів закладів освіти нового типу у ході обласного семінару-практикуму. Учасники семінару мали змогу також ознайомитися з новими виданнями „Шкільного світу”, брали активну участь у засіданні творчої групи гімназії, моделюванні засідання малої педагогічної ради.

Головною змістовою ідеєю, яку необхідно покласти в основу оновлення діяльності всіх професійних об'єднань педагогів, є ідея розвитку школи. Реалізації цієї ідеї у спеціалізованій зсш № 1 м. Чернігова сприяє налагодженню зв'язків із органами управління освітою та навчальними закладами близького і далекого зарубіжжя. Діючи у відповідності із Законом України „Про середню освіту” (р. IX ст. 46) та положенням про загальноосвітній навчальний заклад (р. „Міжнародне співробітництво” п. 73), адміністрація школи налагодила учнівський та педагогічний обмін із навчальними закладами Англії, Швеції, штатом Північна Кароліна США. За 10 років понад 200 учнів брали участь у конкурсі з проходження відбору для навчання у США. Кожний рік 4-6 учнів навчаються у Штатах

Протягом 2000-2005 року гостями школи були вчителі американської школи (2002), представники корпусу Миру (2004), представники Центру громадянської освіти м. Бірмінгем, США (2004), ін. У школі працює гурток по вивченню польської мови, у 2003 році відбувся обмін делегаціями учнів та вчителів зшз № 1 та школи м.Тарнобжика, Польща. Налагоджуються професійні зв'язки педагогічного колективу зі школами м. Меммінгем (Німеччина).

Більше 10 років школа підтримує зв'язки зі спеціалізованою школою № 10 з поглибленим вивченням іноземних мов м.Гомеля Кожний рік проходить обмін делегаціями учнів та вчителів, проводяться спільні свята, круглі столи з проблем навчання і виховання учнів.

У системі науково-методичної роботи закладів освіти нового типу області предметом особливої уваги, вивчення і творчого застосування стали інноваційні освітні технології. Ось далеко не повний перелік цих технологій або їх елементів:

- розвивальне навчання;
- комп'ютерні технології;
- інтерактивні методи;
- навчально-дослідницька діяльність учнів;
- особистісно-орієнтована технологія;
- блочно-семестрова система.

У Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженому Міністерством освіти і науки України № 522 від 7 листопада 200 року даються такі визначення: „Інноваційною освітньою діяльністю є розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій. Освітніми інноваціями є вперше створені, або вдосконалені освітні дидактичні, виховні, управлінські системи, що суттєво поліпшують результати навчально-виховного процесу”.

Сучасні дидакти пропонують розпочати перебудову освітнього процесу у школі на інноваційній основі, починаючи з малого:

- налагодженні системи зв'язків із гімназіями (ліцеями) - партнерами;
  - участі у міжнародних програмах та проектах;
  - створенні наукового шкільного товариства педагогів і учнів:
  - запровадженні викладання нових навчальних дисциплін та факультативних курсів;
  - організації демократичної системи учнівського самоврядування;
  - створенні гімназії (ліцею) як відкритої системи (звіти перед громадськістю, виступи в пресі тощо);
  - організації власного науково-методичного видавництва (вісники, часописи бюлетені та ін.);
  - налагодженні тісної співпраці учителів гімназії з науковцями вузів.
- Науковці пропонують наступні базові складові організаційної моделі впровадження інновацій:

Етап 1. Передпроектне дослідження:

визначення й опис моделі навчального процесу, реалізованого в школі в даний момент;

визначення компонентів навчального процесу, що будуть змінюватися при впровадженні обраної інновації;

визначення рівня розвитку й мотиваційної спрямованості колективу; визначення інноваційної готовності колективу; визначення стилю управління закладом.

Етап 2. Аналіз і експертиза отриманих даних на відповідність рівню обраної інновації.

Етап 3. Навчання колективу з метою формування нових професійних навичок.

Етап 4. Первинне застосування нової технології з використанням готових розробок уроків.

Етап 5. Самостійна робота педагогів за новою технологією.

Етап 6. Оцінка роботи педагогів за новою технологією.

Важливим напрямом інноваційної науково-методичної діяльності у школах нового типу області є впровадження експерименту.

Йдеться про залучення педагогів-практиків до творчої діяльності та дослідно-експериментальної роботи, а також про формування в них нових підходів до організації науково-методичної роботи, нового розуміння педагогічної творчості. Позитивно вирішується ця проблема у ліцеї № 15 м.Чернігова (директор Жовтопляс О.І.), де дослідно-експериментальна діяльність педагогів розглядається як форма педагогічної творчості з одного боку, і як умова позитивного розвитку ліцейної навчально-виховної системи - з другого.

Педагогічний колектив ліцею № 15 у 2004-2005 н.р. залучився до проведення експерименту регіонального рівня на тему: „Організація освітньої діяльності учня як засіб самотворення”. Мета експерименту - дослідження психолого-педагогічних умов самоосвітньої творчої діяльності учнів через апробацію „Особистого щоденника дослідника”, оволодіння учнями елементами наукової організації праці. Наукове керівництво

експериментом здійснює автор щоденника А. Сологуб, кандидат педагогічних наук, член-кореспондент АПН України, директор Саксаганського природничо-наукового ліцею. Проведення експерименту дає можливість дослідити умови застосування щоденника через психолого-педагогічний моніторинг.

Від використання щоденника педагогічний колектив очікує, що ліцеїст буде проходити окремі шаблі самотворення: самоменеджмент, самомоніторинг, буде навчатися діяти як сучасна ділова людина, яка орієнтується на успіх. Для проведення експерименту залучаються заступники директора з навчально-виховної роботи, учителі-предметники, психологи ліцею. Експеримент буде завершено до 1 вересня 2007 року.

Заслуговує на увагу методичний супровід упровадження нових освітніх технологій у колегіумі № 11, гімназії № 31, спеціалізованій школі № 1 м.Чернігова, гімназіях № 1 та № 5 м.Прилук, Носівській, Ріпкинській районних гімназіях та в цілому ряді і інших закладів освіти нового типу області.

У гімназії № 5 м. Прилук успішно запроваджуються інформаційні технології. У цьому переконалися директори закладів освіти нового типу у ході обласного науково-практичного семінару на тему „Впровадження інформаційних технологій в освітній процес”. Практичний блок семінару показав високий професіоналізм педагогічного колективу гімназії, співпрацю на уроці вчителя й учня, неординарність у підході до створення уроків, на яких використовували персональні комп'ютери, що дало змогу пересвідчитися у можливості таким чином індивідуалізувати навчання не тільки за темпом вивчення матеріалу, а й за логікою та типом його сприйняття. Інноваційні технології навчання презентували у фрагментарному науково-методичному віснику „Використання інтерактивних технологій та електронних підручників”. На семінарі також було проведено тренінг „Інноваційні форми управлінської діяльності директорів закладів освіти нового типу”.

У колегіумі № 11 з успіхом реалізується програма психологічної підтримки освітнього процесу, розрахована на учнів, викладачів, батьків учнів колегіуму.

З метою підвищення професійного рівня викладачів колегіуму проводяться психолого-педагогічні семінари, конференції: „Самореалізація творчої особистості в умовах інноваційної структури”, „Система роботи по розвитку інтелекту і творчості учнів у закладах освіти нового типу”, ін.

Велика робота проводиться психологічною службою колегіуму разом із науковцями інституту психології ім.Г.Костюка з проблеми „Розвиток творчих здібностей учнів у процесі диференційованого і індивідуального навчання”:

- педагогічний колектив було ознайомлено з науковою інформацією по основних критеріях визначення творчих здібностей особистості;
- проводилася психодіагностика інтелекту учнів старших класів;

- була досліджена статусна позиція обдарованих дітей у класному колективі;
- створена тестотека по визначенню творчих здібностей учнів (комп'ютерний варіант);
- надана допомога вчителям по створенню індивідуальних корекційних програм по розвитку творчих здібностей учнів;
- організована системна робота психологічного консультативного центру для вчителів колегіуму.

У центрі уваги методичної служби закладів освіти нового типу є ключова проблема реформування загальної середньої освіти найближчого періоду - профільне навчання. Заклади освіти нового типу з дня свого заснування є профільними. Комплектування класів у ліцеях, гімназіях, колегіумі, спеціалізованих школах здійснюється згідно з профілями навчального закладу. Відділ закладів освіти нового типу постійно проводить роботу по забезпеченню навчально-виховного процесу у школах нового типу науково-методичним супроводом профільності навчання. Працівниками відділу здійснено розроблені **лекції**, методичні рекомендації, створено відеотеку досвіду запровадження профілів у закладах області, ведеться картотека періодичних видань, публікацій щодо організації профільного навчання.

На обласних семінарах директорів, заступників директорів закладів освіти нового типу розглядаються питання профільності навчання, здобутки і перспективи цього напрямку роботи. У квітні 2005 року такий семінар було проведено у Новгород-Сіверській гімназії імені Б.Майстренка, де напрацьовано цікавий досвід запровадження профілів (директор Сафонцева О.Г.). Гімназія підтримує тісні зв'язки з Ніжинським державним університетом імені Миколи Гоголя, Сумським державним університетом. Співпраця з вищими навчальними закладами багаторічна і плідна. Викладачі вузів регулярно приїждять до гімназії, читають лекції, проводять консультації для вчителів, проводять уроки у 10-11 класах, роблять зрізи знань. Учителі беруть участь у семінарах і науково-практичних конференціях, які проводяться в Ніжинському державному університеті. І, як результат співпраці, багато випускників гімназії здобувають професію педагога. До переліку внз, із якими співпрацює педагогічний колектив гімназії, входять також Глухівський педагогічний університет, Сумський агрономічний університет, Київський національний університет авіації. Завданням організаторів науково-методичної роботи у закладах освіти нового типу області є, як того вимагає сьогодення, спрямування навчально-виховного процесу на формування особистості представника нового покоління громадян України, який міг би відстоювати свої права, позиції цивілізованим шляхом, був самодостатнім, умів самостійно приймати рішення та обирати шлях реалізації поставленої мети Великого значення у зв'язку з цим набуває громадянська освіта та виховання учнів тому у закладах освіти нового типу області впроваджуються інноваційні навчальні предмети, що базуються на інтерактивній методиці викладання: „Практичне право” вивчається у 18

зкладах, „Ми - громадяни України” - у 16. Ці навчальні предмети, рекомендовані Міністерством освіти і науки України, передбачають крім засвоєння програмового матеріалу ще і суспільно-політичну практику учнів, здобуття ними позитивного досвіду громадянської активності через участь у щорічній Всеукраїнській акції „Громадянин”. Учні спеціалізованої школи № 1 м. Чернігова декілька років поспіль є переможцями акції, отримали цінні подарунки від Всеукраїнської асоціації „Нова Доба”, мали можливість побувати у приміщенні Верховної Ради України, зустрітись із керівництвом Міністерства освіти та науки України.

Цікавим є досвід громадянської освіти та виховання у Носівській гімназії. Директор Сліпченко Л.І. стала ініціатором проекту по громадянській освіті „Дивись у майбутнє”. Учителі гімназії працюють над впровадженням проблеми „Формування освіченої, гармонійно-розвинутої особистості, створення умов для її розвитку та самореалізації як громадянина України”. Педагоги постійно працюють над самовдосконаленням, зростають професійно. Вчитель історії Ігнатова І.І. стала переможцем Всеукраїнського конкурсу конспектів уроків із громадянської освіти по темі „Толерантність”, вона є співавтором підручника по громадянствознавству. Вчителі англійської мови брали участь у конкурсі „Українсько-американські премії за досягнення у викладанні” (2 вчителі стали національними переможцями, 3 - регіональними). Кожний учасник конкурсу поповнив матеріальну базу закладу - гімназія отримала 4 комп'ютери, принтер, сканер, факс, Всесвітню енциклопедію. Учитель-методист Пуха З.Д. організувала районний Ресурсний центр учителів англійської мови „Перспектива нового тисячоліття” по сучасній методиці. У гімназії є досвідчена методична рада. Досвід її роботи був висвітлений у посібнику „Активна школа” у Вашингтоні.

Відділ закладів освіти нового типу надає організаційно-методичну допомогу керівникам шкіл у становленні громадянської освіти через співпрацю з міжнародними організаціями: забезпечує безкоштовну підписку на всеукраїнський науково-методичний часопис „Доба”, залучає керівників закладів до низки Всеукраїнських проектів, покликаних сприяти інтеграції ідей громадянської освіти і виховання у навчально-виховний процес. Зокрема, у 2004-2005 н.р. директори гімназії № 1 м. Прилуки та ЗСШФМП № 12 м. Чернігова мали змогу взяти участь у новому освітньому експерименті під керівництвом асоціації „Нова Доба” „Демократизація управлінської діяльності в школі”. У ході реалізації експерименту вони навчались на семінарах, один із яких проходив у м. Ялті, другий - на базі ЗСШФМП № 12 м. Чернігова. Директори здійснили також відповідну практичну роботу - склали перспективний план роботи школи на 5 років за новими сучасними технологіями на основі самоаналізу діяльності навчального закладу (методичний інструментарій забезпечила Л. Гриневич, директор центру тестових технологій м. Києва). Мета експерименту - опанування способами побудови управлінських стосунків за принципом партнерства, розуміння індивідуально-психологічних особливостей учасників освітнього процесу при здійсненні управлінської взаємодії.

Виходячи з концепції особисто-орієнтованої системи освіти основний напрям керівництва науково-методичною роботою в школах нового типу рішуче зміщується У бік надання індивідуальної допомоги у створенні вчителем власної моделі авторської педагогічної системи, розвитку особистого технологічного потенціалу вчителя. Усвідомлення особливостей власної педагогічної техніки, індивідуального сприймання інформації, моделювання професійної діяльності, внесення в неї конструктивних змін, синтез, а не відкидання традиційних і нових методичних технік - усе це формує якісно новий простір для становлення вчителя.

Індивідуальну методичну допомогу вчителю необхідно надавати, виходячи з вимог до сучасного учителя закладу освіти нового типу:

- прихильність до дітей;
- здатність керувати своїм психічним станом;
- здатність пояснювати;
- академічні здібності;
- мовні здібності;
- організаторські здібності;
- педагогічна спостережливість;
- педагогічний такт;
- сугестивні здібності (з латинської - вміння переконувати);
- педагогічну уяву;
- розподіл уваги;
- спеціальні педагогічні здібності, пов'язані з викладанням конкретного предмета;
- вміти модифікувати навчальні програми;
- мати здатність до самоаналізу;
- вміти працювати за спеціальними навчальними програмами;
- бути готовим до постійного самовдосконалення, самоосвіти;
- володіти методикою роботи з обдарованими дітьми.

Академія педагогічних наук України пропонує пріоритетні напрями експериментально-дослідної роботи в школі.

I. Розробка нового змісту навчання

- створення та апробація нових навчальних програм з нових і традиційних навчальних курсів;
- апробація підручників;
- випробовування нових концепцій освіти і виховання;
- розробка варіативного компонента освіти і способів перевірки його результативності;
- організація навчально-виховного процесу в гімназіях, ліцеях, колегіумах, навчально-виховних комплексах, малокомплектних школах тощо;
- викладання поглиблених навчальних курсів;

II. Розробка нових методів, прийомів, засобів, методик, технологій, систем навчання, виховання й розвитку дітей;

- створення нових моделей педагогічної й навчальної діяльності, які сприятимуть ефективності оволодіння новим змістом освіти;
- розробка нових методів і засобів позакласної роботи, виховання й розвитку особистості

III. Створення керівних структур систем, механізмів

- розробка нових принципів управління освітою;
- створення нових схем управлінської діяльності тощо.
- створення нових моделей навчальних закладів, навчально-виховних комплексів

Виходячи з цих вимог основними функціями заступника директора науково-методичної роботи є:

- здійснення діагностики і спонукання вчителя до самодіагностики професійної діяльності;
- організація консультацій із питань психології, педагогіки, фахової підготовки, методики викладання предметів;
- створення умов для самостійної індивідуальної роботи педагогічних працівників шляхом забезпечення їх необхідною науково-методичною літературою;
- залучення вчителів до активної участі у представницьких читаннях, творчих звітах, науково-практичних семінарах тощо;
- контроль за результатами самоосвітньої діяльності вчителів (результативність навчальних досягнень учнів, вступ до вузів, результати на олімпіадах, у конкурсах Малої академії наук, участь вчителів у методичних заходах, публікації у періодичних виданнях, створення навчально-методичних посібників тощо);
- висвітлення досягнень учителів, стимулювання їх творчої діяльності.

І ще про одну важливу деталь у справі професійного становлення вчителя. Сьогодні, коли педагогу надана практично повна свобода професійної творчості, недавня регламентація кожного його кроку змінилася іншою крайністю — експериментуванням усього і вся. Але ж кожному виду науково-педагогічної діяльності треба навчати. З цією метою у гімназіях, ліцеях, спеціалізованих школах і колегіумі працюють над створенням шкіл педагога-дослідника, які матимуть особистісну спрямованість, тобто будуть сприяти усвідомленню вчителем власних професійно-особистісних можливостей і орієнтацій.

Проте усі види колективних форм науково-методичної роботи неспроможні з належною повнотою відобразити індивідуальні потреби кожного педагога в удосконаленні педагогічної майстерності. Це завдання розв'язує система самоосвіти вчителів, яка у школах нового типу області будується за рекомендаціями І.П. Жерносека, Л.Я. Набоки - найперше треба мати об'єктивні дані про особистість і професійні якості кожного педагога. Ці дані можна отримати шляхом діагностування педагогічних кадрів. Для того, щоб учителі вміли грамотно відповідати на запитання діагностичних анкет, треба провести значну роботу, зокрема, виробити в учителів навички аналізу своєї діяльності (адже для якісного діагностування необхідно, щоб кожен

учитель зумів розібратися в сильних і слабких сторонах своєї педагогічної діяльності, зміг дати об'єктивну оцінку своєї праці).

Учителів необхідно вчити здійснювати самоаналіз уроку.

Пише тоді, коли більшість педагогічного колективу оволодіє навичками остійного аналізу своєї діяльності, можна приступити безпосередньо до ведення діагностичного анкетування.

Анкетування вчителів проводиться щорічно у квітні-травні і після цього складається діагностична карта школи:

Прізвища учителів	Найбільш актуальні проблеми нвп, згадувані в анкетах учителів	Форми роботи з підвищення педагогічної майстерності

Умовні позначки:

+ - вирішує добре; + — вирішує задовільно;! - потрібна допомога.

Аналіз кожної колонки діагностичної карти по горизонталі дає змогу адміністрації школи оцінювати можливості педколективу щодо кожного аспекту навчально-виховного процесу, накреслити шляхи удосконалення науково-методичної роботи, вибрати науково-методичну проблему школи, колективні, групові форми корекційної науково-методичної роботи

Аналізуючи колонки по вертикалі можна визначити напрями індивідуальної роботи з педагогами.

Цікавим є досвід координації самоосвітньої діяльності педагогів Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді. Головну організаційно-змістову роботу у ліцеї покладено на вихователя, який несе повну відповідальність за життя ліцеїста і ефективний розвиток його особистості. З метою ефективної допомоги в самоосвіті вихователів у ліцеї працює Педагогічна академія, на заняттях якої проводиться комп'ютерний всеобуч, ознайомлення з інноваційними педагогічними технологіями та результативним досвідом педагогічних колективів інших навчальних закладів (Русанівський ліцей м. Києва, гімназія № 2 м. Круп'янська Харківської області), відслідковуються сучасні тенденції розвитку дидактики,

психології.

Робота ліцею в рамках навчального комплексу „Країна знань” дозволяє ініціювати та виступати організаторами науково-практичних конференцій з актуальних питань. Так, 8-10 квітня 2004 року на базі ліцею відбулась Всеукраїнська науково-практична конференція „Діяльність навчального закладу як умова розбудови освітнього простору регіону”.

Викладачі й учні ліцею є постійними учасниками міжнародних міждисциплінарних конференцій „Сучасні проблеми гуманізації та гармонізації управління”.

Кожен колектив, кожен навчальний заклад має право на оригінальність, на авторську діяльність Це і є „плюсом” сьогодення - відчутти себе вільною людиною і відчутти відповідальність за свою справу.

Виходячи із вимог сучасної освітньої стратегії система науково-методичної роботи в закладах освіти нового типу області на перспективу вирішуватиме наступні

завдання:

- інформаційне забезпечення педагогічних працівників із питань педагогіки, психології, фахових дисциплін;
- підвищення рівня методичної підготовки вчителя, зміщення акцентів із інформаційних на інтерактивні особистісно-орієнтовані аспекти навчання;
- всебічний розвиток творчих здібностей педагогів, формування в них навичок науково-дослідницької роботи, роботи з обдарованими дітьми, зацікавленості педагогічними технологіями;
- сприяння виробленню в учителів умінь і навичок самостійної роботи з метою безперервного підвищення кваліфікації;
- організація співпраці з викладачами внз, лабораторій НДІ, інститутом післядипломної педагогічної освіти;
- вивчення, апробація та запровадження нових освітніх технологій і систем.

Аналіз сучасної наукової літератури та практичного досвіду дає змогу визначити основні умови активізації навчання в системі особистісно орієнтованої освіти. Орієнтація на особистість потребує від учителя запровадження методів, які спонукають учнів до активної діяльності, стимулюють розвиток мислення, уяви, викликають зацікавленість, позитивне ставлення до навчання.

Саме в умовах особистісно орієнтованого навчання відбувається становлення та розвиток таких важливих якостей особистості, як рефлексивність, спонтанність, критичність мислення, вміння працювати з інформацією, спілкуватися та нести відповідальність за наслідки власних дій.

Про творчу роботу в цьому напрямі інформує директор Чернігівського фізико-математичного ліцею №15 О.І.Жовтопляс.

ЗДОБУТКИ ПРАЦЮЮЧОЇ СИСТЕМИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ

Жовтопляс О.І.

Сьогодні термін ‘особистість’ у педагогіці набуває особливого змісту, бо в цей непростий час наша держава потребує людей, які можуть не лише виконувати чийсь указівки, а й, у першу чергу, матимуть власну думку та вмітимуть її вистояти. Отже, потрібні особистості. Щоб виховати таку Людину треба створити цілісну систему, яка включатиме в себе індивідуальний підхід до навчання, відповідну виховну, а також особистісно орієнтовану систему управління навчально-виховним процесом.

Саме тому, програмна ідея забезпечення рівного доступу до якісної освіти була основним змістом діяльності в минулі й залишається такою в цьому навчальному році. Це зумовлено, зокрема, положенням Національної доктрини розвитку освіти про те, що 'якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави'.

Педагогічний колектив ліцею № 15 працює над забезпеченням формування нової ціннісної системи суспільства - відкритої й варіативної, духовно та культурно наповненої, толерантної, здатної забезпечити становлення громадянина і патріота, консолідувати суспільство на засадах пріоритету прав особистості, зменшення соціальної нерівності.

Адміністрація, педагогічний колектив керуючись 'Законом про загальну середню освіту', Державними стандартами, Концепцією профільного навчання та власним Статутом, зареєстрованим розпорядженням Чернігівського міського голови від 24.12.2003р. № 534-р, створюють умови для якісної освіти.

За останні роки відбулись позитивні зрушення в процесі навчання й виховання учнів, збережена належна якість навчально-виховного процесу, підтверджена результатами державної підсумкової атестації, яка здійснюється за 12-бальною шкалою. Відсоток учнів, які засвоїли навчальні програми на високому і достатньому рівнях становить від 40 до 50.

З метою розвитку творчо обдарованої учнівської молоді, на виконання програми 'Обдарованість', Указу Президента 'Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді' колектив ліцею працює над проблемою пошуку, відбору, навчання та розвитку здібних учнів, створення умов для реалізації їхніх творчих можливостей за допомогою особистісно орієнтованого підходу до навчання і виховання.

На виконання Державної програми 'Обдарованість' в ліцеї розроблені заходи на 2001-2005 роки, створено банк даних обдарованих дітей, діє наукове учнівське товариство, працює постійно-діючий семінар 'Психолого-педагогічні аспекти роботи з обдарованими учнями'. Питання роботи вчителів з цією категорією учнів розглядали на педагогічних радах 'Вплив науково-методичної підготовки та професійної майстерності вчителя на результативність навчально-виховного процесу', 'Застосування особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання особистості з максимально можливою індивідуалізацією', 'Активізація особистісного потенціалу ліцеїстів у процесі викладання фізики, астрономії, інформатики'.

Хід виконання заходів по розвитку творчої обдарованості учнів постійно вивчається членами адміністрації при відвідуванні уроків, спецкурсів, факультативів, індивідуальних занять та заслуховується на нарадах при директорі: 'Про індивідуальну роботу з обдарованими дітьми', звіт по комплексах Вуз . ліцей' 'Про підготовку до предметних олімпіад', 'Про стан наукових досліджень ліцеїстів' 'Про роботу спецкурсів, факультативів', а також узагальнюється наказами 'Про результати участі команди ліцею у Всеукраїнських олімпіадах з базових дисциплін', 'Про участь у турнірі юних винахідників і раціоналізаторів', 'Про підготовку до участі в обласному та

Всеукраїнському конкурсах МАН', 'Про участь у Всеукраїнському конкурсі з математики 'Кенгуру' та фізичному конкурсі 'Левеня'', 'Про роботу заочної фізико-технічної школи', 'Про результати рубіжного контролю з математики, фізики, хімії, біології в рамках комплексу 'Синтез' ЧДПУ та 'Абітурієнт' 2005 ЧДТУ¹.

Розроблений алгоритм організації роботи з обдарованою молоддю, що передбачає діагностичну організацію навчальної діяльності (індивідуальні заняття, посилена увага з боку вчителів-предметників, участь в олімпіадах, конкурсах, змаганнях), організацію пізнавальної діяльності (інформаційне забезпечення, наукова організація праці, робота в бібліотеках, МАН, секціях), аналіз успіхів та досягнень (педконсиліуми, наради, рекомендації батькам, учням, вчителям).

Значна увага приділяється ранньому виявленню здібностей та обдарованостей. З першого класу для учнів ліцею створені умови для розвитку індивідуальних здібностей через систему гуртків, факультативів, студій. Для поліпшення індивідуальної роботи з обдарованими учнями, сприяння їх кращої підготовки до інтелектуальних змагань, конкурсів, турнірів в ліцеї організована робота комплексів 'ВНЗ -ліцей', заочна фізико-технічна школа, наукове товариство учнів Малої академії, в якому працюють секції

- фізико-математична,
- техніко-технологічна,
- обчислювальної техніки та програмування,
- хіміко-біологічна,
- історико-географічна.

До роботи з учнями, які виявили бажання займатися науковими дослідженнями, залучаються викладачі вищих навчальних закладів. Особливу допомогу, зокрема, представлення наукових лабораторій, надають хіміко-біологічний факультет ЧДПУ, НІІ мікробіології, підприємства та організації, на базі яких учні ліцею проходять навчально-дослідну практику з основ підприємницької діяльності. Десятирічне спостереження за розвитком творчої обдарованості переконало, що проведення досліджень ліцеїстами разом із науковцями значно підвищує їх інтерес до творчої діяльності, розвиває уяву, оригінальність мислення. Учні ліцею із задоволенням виступають зі своїми науковими роботами на щорічній науково-практичній конференції 'Молодь у науці та творчості - крок у третє тисячоліття', екологічних симпозіумах, конкурсі 'Нові імена в науці', беруть участь у діловій грі 'Модель ООН в Україні'. Таким чином педагогічна система ліцею доповнюється науково-дослідницькою роботою, яка виступає таким важливим компонентом цілісного навчально-виховного процесу, як навчальна і виховна робота, і являється першою сходинкою у підготовці майбутніх дослідників, науковців. Випускники ліцею продовжують займатися науковою роботою, навчаючись у ВНЗ, аспірантурі.

Щорічно в ліцеї підводиться підсумок навчально-виховної роботи - підсумок роботи всього колективу, де членами піклувальної ради

нагороджуються учасники навчально-виховного процесу: учні-переможці олімпіад, конкурсів робіт МАН та їх вчителі, викладачі.

Ліцеїсти беруть активну участь в інтелектуальних випробуваннях, олімпіадах. Вони є призерами другого етапу Всеукраїнських олімпіад з базових дисциплін 2003-2004 н.р. Високий рівень засвідчили 3 учні ліцею - учасники конкурсу знавців української мови імені П. Яцика, дві команди ліцею - дипломанти турніру юних винахідників та раціоналізаторів, 11 учнів ліцею представляли навчальний заклад на обласних засіданнях різних відділень МАН.

у ліцеї активно впроваджуються нові форми роботи на уроці, здійснюється диференціація навчально-виховного процесу: нестандартні форми вивчення навчального матеріалу, блочного вивчення основ наук.

Педагогічний колектив працює над реалізацією єдиної педагогічної проблеми 'Новітні технології: особистісно орієнтована організація навчально-виховного процесу в умовах формування нової школи'.

На засіданнях МО приділяється увага практичному застосуванню активних форм навчання, індивідуальній роботі з обдарованими дітьми, єдиному підходу до оцінювання навчальних досягнень учнів. Предметні тижні, робота творчої групи 'Застосування активних і інтерактивних методів і форм організації навчального процесу', вивчення і узагальнення перспективного педагогічного досвіду вчителів Гончар Н.П., Купрієнко Т.О., Кондрат О.І., Самохіної М.К., творчі звіти педагогів спрямовані на досягнення основної мети навчального закладу - забезпечення якісної освіти.

Адміністрація, методична рада ліцею приділяють належну увагу методичному забезпеченню навчальних кабінетів, накопиченню роздаткового матеріалу, кращі матеріали, підготовлені вчителями ліцею на міському та обласному педагогічному ярмарках і відзначені дипломами Вчителі ліцею Карамішева В.І., Ведь С.М., Кондрат О.І. - лауреати міського конкурсу 'Вчитель року - 2004', Харченко А.Г. - переможець у номінації 'Заступник директора з навчально-виховної роботи'.

Особистісно орієнтований підхід у роботі, якісну освіту учнів забезпечує 106 вчителів, із них:

вищу кваліфікаційну категорію мають	65 осіб - 61,4 %,
I категорію	16 осіб - 15,2 %,
II категорію	15 осіб-14,3 %,
кваліфікаційну категорію 'спеціаліст'	6 осіб - 8,5 %,
педагогічне звання 'старший вчитель'	22 особи - 23,3 %,
педагогічне звання 'вчитель-методист'	17 осіб - 18,02 %,
Почесне звання 'Заслужений вчитель України'	1 особа - 0,9 %.

Вихованці ліцею є лауреатами та переможцями різноманітних фестивалів і конкурсів: зразковий ансамбль 'Еліт' (керівник Сущенко О.М.), солісти Лось Наталія та Зеленок Катерина (керівник Кирницька О.І.),

декламатор і поет Баран Іван (вчитель Семенюк Н.Ф.), стали переможцями міського конкурсу-огляду дитячої творчості 'Юні таланти Чернігова', вірші учня Анищенко Романа визнані найкращими на міському конкурсі 'Велика Вітчизняна війна очима дітей'. Роботи вчителів та ліцеїстів з питань виховання молоді на міському конкурсі розробок з виховної роботи зайняли перше місце.

Свято ліцейської родини, години ерудитів, шкільний форум відмінників навчання, переможців предметних олімпіад та конкурсів наукових робіт, членів МАН, 'Журавлиний бал' - організаційно педагогічні заходи дирекції ліцею, спрямовані на формування в учнів престижу знань, навчальної праці.

Навчально-виховна робота ліцею № 15 побудована з урахуванням психолого-педагогічних можливостей кожного вчителя і учня. З цією метою в ліцеї проводиться вивчення індивідуальних особливостей учнів з метою ефективного впровадження нових технологій навчання.

Ліцей № 15 - лауреат Міжнародного відкритого Рейтингу 'Золота фортуна', фіналіст регіонального конкурсу 'Чернігівська якість - 2004' в номінації 'Послуги.' в рамках всеукраїнського конкурсу якості - '100 кращих товарів України' Навчальний заклад взяв участь в загальнодержавному етапі конкурсу та достойно представив освітянські послуги ставши лауреатом.

Це допомогло навчальному закладу посилити акцент на досягнення того рівня якості послуг, на який очікують споживачі - учні, їхні батьки, організації, які приймають на роботу випускників, суспільство в цілому.

Загальновизнаним є той факт, що від якості освітянських послуг залежить майбутнє країни, оскільки саме освіта формує найважливіше багатство держави - людський потенціал, особистість. Тому цілком справедливим є ствердження, що підвищення якості освіти і його вплив на розвиток економіки має стати стратегічним національним пріоритетом України. Ліцей №15 один із перших на Україні серед освітянських закладів займається впровадженням системи управління якістю у відповідності до вимог міжнародних стандартів ДСТУ ISO 9000.

Як непросто сьогодні вирішувати проблеми профілізації школи, особливо сільської. Про роль в цьому процесі дистанційно керованої самоосвіти ідеться в статті директора Червоноплугатарської ЗОШ Талалаївського району Чернігівської області В.А. Киричка.

ДИСТАНЦІЙНО КЕРОВАНА САМООСВІТА ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРОФІЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Киричок В.А.

Ще стародавні філософи говорили: „Все тече, все змінюється.” Зараз, як ніколи, світ стає динамічним. На наших очах розпалася така могутня держава як Радянський Союз. За короткий історичний час відбулися глобальні перетворення, про які не можна було і мріяти. Ми стали свідками

народження нової держави, зовсім іншої політичної системи, а отже, неминучої ломки стереотипів мислення, переоцінки цінностей.

Становлення нової держави, зміна життєвих принципів та стереотипів мислення, безперечно, веде за собою реформування освіти, одну із сфер суспільного життя.

Червоноплугатарська школа йде назустріч цим реформам, шукаючи свої шляхи вирішення кардинальних проблем.

Інколи не всі зміни в галузі освіти вітаються нашими вчителями. Не всі педагоги розуміють їх сутність і значення. Особливо багато запитань виникає, коли йдеться про організацію профільного навчання в сільській школі. Питання профілізації сільської школи є найбільш проблематичним і малозрозумілим не лише для широкого загалу, але й для спеціалістів.

У цій статті спробуємо розкрити своє розуміння даного питання та вказати на шляхи вирішення ряду проблем, пов'язаних з організацією профільного навчання в сільській школі.

Взявши за аксіому крилатий вираз: „Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього”, давайте зробимо короткий екскурс у минуле.

Напевне, кожен зі мною погодиться, що політичний устрій країни, її економічний лад є головним фактором формування тактики і стратегії освіти. Так, в тоталітарній державі, де культ особи вождя досяг свого апогею, марно шукати функціонуючу на демократичних засадах школу. В тоталітарній державі авторитарною буде й школа. Слова В.Маяковського, знайомі нам з дитинства, якнайкраще характеризують ставлення ідеологів тих часів до особистості: „Єдиниця - ноль!”

Цією філософією керувалась і школа. Педагоги, не помічаючи особистість, вирішальну роль у вихованні підростаючого покоління надавали колективу. Ось чому на небувалу висоту в ті роки підноситься саме А.С.Макаренко. Час творив не лише педагогів, а й учнів, на яких потрібно було рівнятися.

Таким чином, рівень свободи особистості в школі відповідає рівню демократії в державі. Антона Семеновича спочатку глибоко шанує і поважає Василь Олександрович Сухомлинський який з часом Сухомлинський від його ПОГЛЯДІВ на виховання.

Настають інші часи Закінчується епоха сталінізму, до влади приходять більш лояльні демократично налаштовані керівники. Демократії в Радянському Союзі стає більше, але її не досить, щоб відмовитись від керівної і спрямовуючої ролі партії, її ідеології, поглядів на виховання підростаючого покоління. Домінуючою силою у вихованні особистості продовжує бути колектив, а взірцем для учнів - Пав-лик Морозов.

Але геній В.О.Сухомлинського заключається в тому, що йому вдається прозріти і, випереджаючи час, заперечити офіційні погляди на виховання і на перше місце поставити не колектив, а особистість.

На мою думку, Василь Олександрович зробив багато, але піти далі він не встиг, або не зміг. Не ті були часи. Радянська школа часів Хрущова та Брежнєва продовжує залишатися авторитарною, служницею комуністичної

ідеології. Вона виховує піонерських та комсомольських лідерів, слухняних виконавців вказівок зверху, гвинтиків єдиного могутнього механізму. Тут немає і не може бути повного розкріпачення особистості.

Василь Олександрович навчав своїх учнів творчо мислити, проявляти ініціативу. Але творчість та ініціатива його учнів закінчувались за порогом школи, там, де починалась основа основ життя будь-якого суспільства - виробництво. Та й навіщо? Адже планова економіка заперечувала ініціативу в організації бізнесу. А у виховання ділових якостей особистості вкладався зовсім інший зміст, ніж тепер.

З моменту проголошення Україною своєї незалежності і декларування європейських орієнтирів у всіх сферах суспільного життя, роль демократії в країні зростає, більше уваги приділяється кожній окремо взятій особистості.

Але в молодій незалежній державі особистість продовжує бути залежною від багатьох факторів: від економічних негараздів, від новоз'явлених злочинних олігархів, від недосконалих реформ та законів, від неможливості впливати на ситуацію, від стереотипів мислення і багато ще від чого.

Отже, зараз ми живемо в період становлення демократії, тобто в період нерозвинутої демократії. Яка країна - такі реформи, така і школа.

Відповідно до вимог часу, з кожним роком освітянська галузь в Україні зазнає все нових і нових змін. Але у зв'язку з дефіцитом бюджету, нестачею коштів реформи часто носять поверхневий, половинчастий характер. Швидше впроваджуються ті, що не потребують значних фінансових затрат. Це славнозвісна дванадцятибальна шкала оцінювання навчальних досягнень учнів, яка по великому рахунку мало що міняє, і нові програми та підручники, які мають безліч нарікань з боку батьків та вчителів іт. д., іт.п.

Але в той же час відбуваються і такі зміни, що суттєво покращують ситуацію в плані орієнтації навчання та виховання на окремо взятого учня. Перш за все, це поява закладів нового типу: ліцеїв, гімназій, коледжів... Це величезний крок назустріч окремо взятій особистості. Адже у багатьох учнів з'являється можливість вибирати навчальний заклад в залежності від своїх нахилів та уподобань. Шкода, що така можливість з'являється далеко не в усіх дітей. Організація профільного навчання в загальноосвітній школі мала б надати таку можливість кожному.

Наступні два, на наш погляд, надзвичайно суттєві нововведення - поява комп'ютерних класів у загальноосвітніх школах та те, що держава взяла на себе

організацію підвозу до школи учнів, які проживають за межею пішохідної доступності до навчального закладу. Але навіть від таких нововведень, на які були затрачені значні державні кошти, педагогічна громадськість не в особливому захопленні. Є комп'ютери, але вони не підключені до мережі Інтернет. Відсутність комп'ютерного забезпечення, відсутність коштів на ремонт машин, відсутність у штатному розписі лаборанта для їх обслуговування, недостатня навченість учителів - все це говорить про те, що попереду ще багато роботи.

Розуміння того, що ми живемо далеко не в такій державі, як нам хочеться, що ми є свідками недосконалих реформ, дає підґрунтя для критичного ставлення до реформ і нововведень взагалі.

Особливо багато нарікань і запитань викликає організація профільного навчання в сільській школі, обтяженій багатьма проблемами: демографічними, соціальними, економічними, де більшість учнів не в силі опанувати програму загальноосвітньої школи на 'високий' та 'середній' рівень. Тому логічно постають питання: кого зараховувати в профільні класи та школи? Як організувати підвіз учнів до таких шкіл? Що робити з тими, хто не бажає навчатися за тим чи іншим профілем або ще не визначився? Як забезпечити село висококласними спеціалістами для задоволення всебічних потреб гармонійно розвиненої особистості?

Тому не дивно, що, маючи право вибору, сільські школи, обираючи навчальний план, зупиняються саме на старому, універсальному, відмовляючись від переваг профільного навчання.

Проблем багато. Де шукати вихід?

Перш за все, ми повинні чітко усвідомити, що живемо в глобалізованому світі, а в ньому будуть дуже схожі системи і підходи до навчання та виховання незважаючи на національні особливості кожної країни.

Отже, нам потрібно більше відстежувати і вивчати ті процеси, які відбуваються в передових країнах світу, а там величезна увага приділяється новітнім інформаційним технологіям.

В Україні далеко не всі вчителі, в тому числі вчителі інформатики, розуміють, що комп'ютери - це не алгоритми, програмування, операційні системи або ігрові програми. Інтернет, електронна пошта, миттєві безпаперові технології корінним чином міняють нашу уяву про організацію праці і побуту, змінюють життя людей. Вони дозволяють відмовитися від офісних приміщень, кабінетів керівників, залів для робітників. Зараз наймані кваліфіковані працівники багатьох організацій мають можливість не їздити щоденно на роботу, а сидючи у власному будинку, квартирі, автомобілі, врешті-решт на лавочці в парку, при допомозі портативних комп'ютерів виконувати покладені на них обов'язки. У них немає потреби бути особисто присутнім на зборах, їздити за зарплатою. Адже банківські розрахунки, плату по рахунках здійснюють комп'ютери. Все частіше і частіше на запитання 'Яка адреса Вашого офісу?' маємо відповідь: [www....](http://www...) Прямий доступ у віртуальні офіси компаній, підприємств, організацій, на якому б континенті вони не знаходились, відкритий 24 години на добу, 7 днів на тиждень. Ось що таке комп'ютери та інформаційні технології сьогодні.

Так ідуть справи у передових країнах світу, в той час, як ми ламаємо голову над організацією підвозу учня в інший кінець району для задоволення його інтелектуальних потреб; над організацією профільного навчання в старшій школі, де в кожному класі по 5-6 учнів, і ці учні мають діаметрально протилежні нахили; над тим, як організувати підвіз спеціаліста до школи. Чи не здається, що все це проблеми вчорашнього дня? На їх вирішення піде багато часу, і, зрештою, виявиться, що ми вирішуємо не вчорашню, а

позавчорашню проблему. Ось так ми весь час Європу і доганяємо. Доганяємо, а виходить, що відстаємо ще більше. Хочемо зробити, як краще, а виходить, як завжди. А це тому, що забуваємо одну мудру пораду: „Той, хто хоче осідлати коня, повинен хапатися не за хвіст, а за гриву, бо інакше матиме великі проблеми”.

Скажу відверто: ми не ставимо за мету розробити свою модель профільного навчання. Ми лише працюємо над питанням самореалізації кожної особистості. Але хіба профільне навчання має якусь іншу мету?

Давно нас турбувала проблема, що ті знання, які учні отримують у школі, часто не знаходять практичного застосування в житті. З іншого боку, вони хочуть мати додаткові знання з тих питань, що їх цікавлять. Але до кого учням на селі звернутися за допомогою? Де знайти компетентну людину, яка б змогла не лише дати кваліфіковані відповіді на всі їхні запитання, але й поділитися захоплюючими ідеями щодо того, куди практично спрямувати свою допитливість та енергію, як досягти успіху?

Ми особисто мали ті самі проблеми, що й учні. Ми, як і вони, потребували якоїсь підтримки у своїй педагогічній праці, доброго радника, наставника. Адже вчитель до кінця свого життя продовжує залишатися учнем. На питання, що нас турбували, ми не знаходили відповіді ні на курсах підвищення кваліфікації, ні на методичних об'єднаннях своїх колег ні в методкабінетах. Само собою зрозуміло, що вони і не могли дати відповідь, бо працювали над іншими питаннями по заздалегідь затверджених планах та програмах. Хто буде міняти план роботи курсів підвищення кваліфікації заради однієї людини? Адже вже складений розклад, написані лекції, запрошені викладачі. В наш час, як і раніше, особистість пригнічується на користь колективу.

Здавалось, що виходу із ситуації немає. Так завжди було і так має бути. Та трапилось ряд подій, які примусили по іншому оцінити світ і самих себе.

В кінці 90-х років трапилась нам до рук підшивка старих газет за 1990, 1991 роки. Це була „Освіта” із серією статей Анатолія та Геннадія Ярмошів. Батька й сина Один із них - старший викладач КПІ, доцент, кандидат технічних наук, інший - працівник міністерства сільського господарства. Ще тоді, в 90-ті роки, автори почали піднімати проблему комп'ютеризації навчання. Вони ставили конкретне завдання: „Комп'ютер має використовуватися в школі не лише на уроках інформатики, а й на інших уроках теж.” І пояснювали на конкретних прикладах, як це робити. Захопились і ми цією ідеєю, спробували поділитись нею зі своїми колегами, але підтримки ніде не знайшли. Вчителі сприйняли наше захоплення як якусь нісенітницю, фантазії, і мали на це всі підстави: „Комп'ютеризація навчання без комп'ютерів? Який Інтернет, коли в селі немає жодного телефону? Як можна відкривати сайт, коли ми не знаємо, що воно таке, і ніколи не бачили сучасних комп'ютерів? Де взяти в районі такого спеціаліста, який зміг би нам допомогти?”

І дійсно, в кого шукати підтримки? Де вчитися і як? Був на двотижневих курсах у Києві, але там нас навчали іншому, відповідно до своїх планів Зі столиці повернувся не в настрої. Якщо і Київ не може допомогти, то хто?

Раптом мене осяйнула думка звернутися до авторів статей. На мою превелику радість, вони відгукнулися, бо жили вже не в Києві, а в Торонто, куди виїхали на постійне місце проживання на початку 90-х років.

Так зав'язалося активне ділове листування, для якого звична авіапошта дуже скоро вичерпала свої можливості. Листи ходили довго, а реагувати на них потрібно було миттєво, необхідна ж інформація не поміщалася в поштовому конверті. В ситуації, що склалася, отримали пропозицію від своїх консультантів перейти на електронне листування. Але як це зробити, коли відсутні всі технічні можливості? Почалися пошуки можливих варіантів. Врешті решт знайшли таку організацію, яка по спеціально виділеному каналу користувалася електронною поштою. То була Талалаївська філія банку „Україна”. Користуючись банківським комп'ютером та лініями зв'язку, ми надіслали перше коротеньке електронне привітання в Канаду, не будучи впевненими, що воно дійде до адресата. Якою ж великою радістю для нас було отримати в той же день відповідь з поздоровленнями за зроблений крок вперед

Далі надходили нові і нові пропозиції, підказки, консультації. Скоро, не дивлячись на всі проблеми: нашу некомпетентність, відсутність телефонного зв'язку, відсутність комп'ютерів, ми стали першою сільською школою в Україні, яка відкрила свій сайт в Інтернеті. Про це писали районна газета, обласна і всеукраїнська газета „День”. Саме дякуючи газеті „День”, яку читають і за кордоном, за нас раділи наші земляки з Канади, Англії, Австралії. Ми гордилися своїм досягненням, яке давалось так нелегко. Наші учні, вчителі і консультанти стали членами однієї команди, партнерами у вирішенні поставлених завдань.

Невдовзі на наші постійні клопотання в школі з'явився телефон, яким користувалося все село. Потім в одній з організацій ми взяли у тимчасове користування комп'ютер, бо без нього вже не могли обійтися, а потім у нас з'явилися і два перші власні комп'ютери. Тепер ми маємо їх 13.

Так, листуючись зі своїми консультантами, ми зрозуміли, що відкрили новий вид освіти - дистанційно керовану самоосвіту. Ми першими в світі оцінили і описали її. Про це розповідалося в одній з передач Міжнародного канадського радіо (Radio Canada International). Для нас це було особливо приємним, адже ми вміємо не лише доганяти, а й випереджати.

Ефективність цієї форми навчання підтвердила IV Всеукраїнська конференція „Комп'ютерне моделювання та новітні інформаційні технології в науці, економіці, освіті”, що відбулася в Кривому Розі у квітні 2002 року. В конференції взяли участь 3 учениці нашої школи, що займалися дистанційно керованою самоосвітою. Їхня доповідь увійшла до збірки наукових праць конференції і була зустрінута оплесками поважної аудиторії. Це особливо приємно, коли знаєш, що жодну доповідь, а їх було більше ста, оплесками не вітали. І не кожна праця увійшла до збірки, хоча їх подавали люди з

науковими званнями. А робота простих школярок із сільської школи до збірки увійшла.

Завдання дистанційно керованої самоосвіти - спонукати людину нестандартно мислити, генерувати ідеї, добиватися їх виконання, створюючи для цього можливості і творчо використовуючи обставини. Її мета - підготувати лідера, і не абиякого, а відомого серед широкого загалу, фінансово незалежного, потрібного людям.

Дистанційно керована самоосвіта відрізняється від уже згаданих курсів підвищення кваліфікації, післядипломної підготовки, навіть дистанційного навчання тим, що займається загальними питаннями, з яких немає навчальних підручників, затвердженої програми, навіть 'правильних' відповідей. Сама ідея керованого самовдосконалення тісно пов'язана з пошуком захоплюючих і творчих життєвих рішень, плануванням відповідних дій і організацією їх точного виконання. Генератором ідей та безпосереднім координатором їх виконання на всіх цих етапах є консультант. Його роль багато в чому подібна до ролі тренера в спорті, якщо поглянути на життя, як на своєрідне безтермінове спортивне змагання.

Методика дистанційно керованої самоосвіти, про яку йде мова, розроблена і впроваджена нами вперше в світовій практиці. Технічна реалізація її забезпечується шляхом електронної пошти, унікальність якої, як засобу спілкування, полягає в тому, що вона не знає ні відстаней, ні кордонів. За допомогою електронної пошти передбачається постійний обмін листами. Це мають бути не звичайні листи, а своєрідні щоденники, або точніше - щотижневики, де обидві сторони діляться практичними думками стосовно самоосвіти, навчально-виховних питань, професійних чи життєвих ситуацій, що виникають, ставлять завдання, обмінюються новими цікавими ідеями, планами, ведуть ділові дискусії.

Директор школи або учитель, звичайний учень, працівники інших професій, хто вирішив займатися цією формою самоосвіти, разом з консультантами виробляють індивідуальні життєві пріоритети, ставлять відповідні професійні цілі, конкретні завдання. Особливість дистанційно керованої самоосвіти полягає ще і в тому, що на базі життєвого і професійного досвіду вона (за допомогою Інтернету та інших засобів інформації і спілкування з людьми) передбачає розвиток навичок самостійного мислення, пошуку власних ідей, здатності ефективно діяти за будь-яких обставин.

Саме в процесі втілення в життя нових ідей росте рівень компетенції, проявляється здатність виробляти власні, часто нестандартні, шляхи вирішення проблем, набуваються управлінські навички, відбувається становлення творчої особистості. Система дистанційно керованої самоосвіти не має семестрів, заліків, екзаменів. Досягнення поставленої мети - найголовніший і єдиний екзамен.

Такою формою освіти можуть займатися всі бажаючі незалежно від віку, професії, країни проживання. Вона дає можливість у будь-який час підключитись до процесу навчання.

Орієнтуючись на процеси, що відбуваються у світі, та виходячи з освітянської доктрини, перед педагогічним колективом школи були поставлені такі стратегічні завдання: 'Впроваджувати в навчально-виховний процес нові інформаційні технології; створювати умови для самонавчання, самореалізації кожного учителя, учня; поступово перетворювати школу в культурно-освітній та громадський центр, який дасть можливість учням втілювати в практику набуті теоретичні знання, а школі - встановлювати і постійно підтримувати ділові зв'язки з мешканцями села, району, сприяти покращенню їхнього добробуту'. Зрозуміло, що ця програма можлива лише за умов отримання сучасних комп'ютерів і підключення їх до мережі Інтернет.

Інтернет тут згадується не випадково. Йому цілком заслужено відводиться в програмі основна роль. Адже за допомогою Інтернету й електронної пошти користувачі можуть знаходити практично будь-яку інформацію із найрізноманітніших галузей знань, миттєво отримати її на екрані комп'ютера, порівнювати, узагальнювати, аналізувати, самостійно робити висновки, формувати власне уявлення про якесь явище чи подію. Інформацію можна друкувати на папері й тиражувати в необмеженій кількості. Потрібну літературу, дані, факти, думки з будь-якого питання і теми можна збирати на диску, накопичуючи стільки матеріалу, скільки неможливе зібрати іншими способами за все життя.

Такого роду інформація постійно потрібна учням, для того щоб робити власні висновки, грамотно й аргументовано викладати свої думки, захищати їх у дискусіях.

Інтернет дає унікальну можливість вчителям і учням дізнаватися, які існують форми малого бізнесу, які можуть бути очікувані результати підприємницької діяльності. У процесі занять учням корисно постійно 'асоціювати' себе з яким-небудь напрямком малого бізнесу, самим спробувати щось виробляти, продавати, надавати послуги і т.д., знайомитися з фінансовою структурою та процесами, що відбуваються на світовому ринку, у промисловості, будівництві, мистецтві, політиці. Усе це буде доповнювати і закріплювати їхні теоретичні знання, виробляти ділові навички і приносити хоча б маленькі прибутки.

Займаючись навіть найпростішою справою, учень буде постійно мати потребу в різноманітній інформації, у нього будуть виникати багато проблем і питань, для рішення яких він через E-mail зможе зв'язуватися з багатьма виробничими підрозділами, навчальними закладами, установами будь-якого рівня, окремими працівниками, фахівцями, керівниками. Не виходячи з класної кімнати, він одержить інформацію чи консультацію з будь-якого питання.

При цьому роль учителя не знижується, а навпаки, виходить на зовсім новий рівень. Такий підхід буде спонукати його переходити до більш індивідуальної роботи з кожним учнем, з метою навчити кожного працювати в інформаційному просторі, шукати потрібну інформацію, опрацьовувати, аналізувати і застосовувати її для задоволення своїх і суспільних інтересів у

навчанні і житті. Інтернет, як ніхто і ніщо до цього, є нині реальним інструментом формування активного, мислячого, незалежного громадянина.

Така форма навчального процесу підштовхує педагога до вивчення світового новаторського досвіду, створення і впровадження у школі нових педагогічних технологій. Слідом за цим і школа в цілому вийде на шлях узагальнення, впровадження і пропаганди передового досвіду.

Сказане не має на увазі необхідність щось змінювати в затвердженій шкільній програмі, методиках викладання. Усе перераховане не йде врозріз з державною програмою, а навпаки, дозволить школі швидше впроваджувати її положення. Швидкий розвиток науково-технічного прогресу, ринкових відносин, конкуренція як у країні, так і в світі вимагають від кожного осмислено визначати свої можливості і життєві цілі, творчо мислити, постійно оволодівати необхідними знаннями і застосовувати їх на практиці.

Комп'ютер, підключений до Інтернету, відкриває необмежений доступ до знань, дає змогу спілкуватися зі світом, створює умови для саморозвитку, самонавчання.

Але тут постає питання: що і в яких обсягах вивчати самостійно? Хто порадить, підтримає? Ось і йдуть фахівці з багатьох галузей господарства, навчальних закладів на курси підвищення кваліфікації, факультети перепідготовки, відвідують різні семінари, навчаються в школах бізнесу. Але дійсність переконливо доводить, що такі методи освіти не дають бажаних результатів. Програми навчання часто ніяк не пов'язані з конкретними проблемами, що повсякденно доводиться вирішувати слухачам

Без перебудови самої системи післядипломної підготовки, належного підвищення кваліфікації фахівців різних галузей господарства, освіти виправити положення в економіці буде важко, а в школах, особливо сільських, чи й взагалі можливо. А без цього не може бути здорової економіки країни, комфортного життя людей. Дякуючи консультантам Канадського міжнародного центру дистанційного керівництва самоосвітою, творчій активності наших педагогів, школа всього за два роки із обтяженого власними проблемами середнього навчального закладу стрімко перетворюється в культурно-освітній та громадський центр, відомий не тільки в Україні.

Тепер школа має всі необхідні навчальні кабінети, комп'ютерний клас, електронну бібліотеку.

До електронної бібліотеки перш за все включаємо книги програмового матеріалу з української та зарубіжної літератури, яких у нас мало, або й зовсім немає, а також художню літературу для дітей та дорослих. Цю літературу ми шукаємо в Інтернеті, поповнюючи нею свою електронну бібліотеку. Тепер читачі мають всі можливості користуватися Інтернетом, не входячи до нього.

Завдяки цим заходам школа поступово переходить на новий тип відносин між учнями і вчителями, де вчитель виступає в ролі консультанта, старшого товариша, наставника.

Комп'ютери стали використовуватися на уроках з різних предметів. Так, за пропозицією Талалаївського райметодкабінету та згідно з наказом відділу освіти у грудні 2003 року на базі Червоноплугатарської школи була створена авторська школа, яка працювала над проблемою: „Впровадження новітніх інформаційних технологій та комп'ютеризації навчання при вивченні іноземної мови в сільській школі”. В авторській школі працює двоє вчителів іноземної мови: Киричок Володимир Андрійович та Киричок Тетяна Владиславівна. Маючи певні напрацювання, в цьому році проблема авторської школи дещо розширена і тепер вона звучить так: „Організація особистісно зорієнтованого навчання при вивченні іноземної мови на основі впровадження сучасних педагогічних технологій”.

Методика вивчення іноземної мови при допомозі комп'ютера з кожним роком розширює коло своїх прихильників. Адже комп'ютер, як технічний засіб навчання на уроці, значно підвищує результативність навчально-виховного процесу.

Поряд з цим ще багато вчителів далекі від використання комп'ютерів на уроках, в індивідуальній роботі з учнями, а тим, хто починає братися за дану справу, досить важко зорієнтуватися в нових методах роботи.

Складно однозначно відповісти, як потрібно на уроках іноземної мови використовувати комп'ютери. На цю тему в професійній пресі є багато публікацій. Ми обрали свій спосіб, але це зовсім не означає, що тільки так потрібно використовувати комп'ютери, а не інакше. Сміливо можна сказати, що скільки вчителів - стільки і способів, бо комп'ютер - то тільки інструмент, а вже для чого його купувати, які операції ним виконувати, і як краще застосовувати - то справа користувача.

Візьмемо для прикладу звичайну пилку: один буде обрізати нею гілки на деревах, інший - робити на продаж табуретки. Це не означає, що один використовує пилку правильно, а інший - неправильно. Кожний хоче, щоб вона допомогла зробити те, що треба. Ніхто не каже: ‘Піду куплю пилку і ходитиму з нею по двору - може щось і знайдеться відпилати.’ Не роботу підбирають під пилку, а пилку купують, коли для неї є робота.

Так само і з комп'ютером на уроках іноземної мови. Робота йому є тоді, коли вчителю потрібний інструмент, який допоможе краще донести його ідеї викладання предмету до учнів, як та пилка, що потрібна хазяїну, аби табуретки, які він робить,

виходили красивішими і рівнішими - одним словом, кращими, ніж коли б він відрубав заготовки сокирою.

Кожен вчитель може використовувати комп'ютер так, як він вважає за потрібне, але є одна умова: комп'ютер повинен робити урок результативнішим і цікавішим. Ми починали із закупки комп'ютерних програм на лазерних компакт-дисках. Часто такі програми не відповідали віковим особливостям учнів, рівню їх навчальних досягнень, не узгоджувались з програмовим матеріалом або запитом учнів.

Не будемо перераховувати та робити аналіз існуючих на Україні програм. Обмовимося лише за електронні словники, без яких уже не

уявляємо вивчення іноземної мови. Гортання сторінок звичайних друкованих словників забирає багато часу на уроці та вдома, тому їх витісняють електронні словники. Щоб знайти потрібне слово, варто лише надрукувати його в рядку пошуку і всі варіанти перекладу з'являються на моніторі комп'ютера. У випадку потреби комп'ютер може і вимовити слово.

Вивчаємо англійську мову лише у взаємозв'язку з іншими предметами. Багато вчителів та учнів захоплюються краєзнавчим матеріалом. Ми зробили немало екскурсій: у Качанівку, у маєток Ґалаганів в Сокиринцях, у Батурин, в Київ. Маємо фотографії, нотатки. Але на цьому робота не закінчується. Ми вчимо дітей дивитися на краєзнавчий матеріал з практичного боку. Ставимо перед ними такі завдання: „Уявіть собі, що ви працюєте в туристичному бізнесі. Як ви можете привабити туристів у наш край? Що розкажете і покажете їм? Підготуйте таку екскурсію спочатку для свого або підшефного класу. Прорекламуйте визначні місця нашого краю через сайт своєї школи, з метою приваблення іноземного туриста. На основі фотоальбому розкажіть про місце, яке ви нещодавно відвідали, своїм гостям. Звичайно ж, англійською мовою”

При такій постановці питання це вже не мертві знання з історії чи англійської мови. Тут є практична мета. Вчитель, особливо на початковому етапі, повинен допомогти дитині, пробудити в ній інтерес до даної справи, допомогти повірити у власні сили. Нам потрібні не лише знання з історії, англійської мови, але й знання з інформатики, інших предметів. Починається пошук, самоосвіта. В цій ситуації вчитель іноземної мови перестає бути істиною у вищій інстанції, а стає старшим товаришем, партнером у спільній справі. Він також займається пошуком необхідної інформації і ділиться нею зі своїм молодшим колегою.

Подібних напрямків роботи практичного спрямування у нас багато. Прямуючи ними, вкрай необхідну інформацію учні можуть відшукати в Інтернеті. І тут знання англійської мови ой як знадобиться! Адже на 80% Інтернет англійськомовний. У людини, яка користується Інтернетом і бачить, яку роль у ньому відіграє англійська мова, мимоволі виникає потреба оволодіти цією мовою. Такі учні більше не будуть задавати запитань: „А навіщо мені та англійська? Я в Англію не поїду.”

Для ефективного засвоєння іноземної мови дитині необхідно занурюватися в іншомовне середовище. Зробити це нам допомагають також і відеофільми. Ми мало їх цілу відеотеку. Є у нас і роздруківки до них на електронних носіях. Їх можна читати з монітора комп'ютера або роздрукувати на папері.

Нами розроблена спеціальна методика роботи з такими відеофільмами. Ми називаємо цей вид роботи домашнім читанням оригінальних текстів із підтримкою відеофільмів. Учні вибирають відеофільм на ту тематику, яка їм подобається. Роблять літературний переклад відеофільму, а потім, виступаючи в ролі дублера, демонструють цей фільм на уроках, на годинах класного керівника іншим учням. Так, наприклад на уроці фізики був продемонстрований фільм про Ісаака Ньютона, на уроках біології - про життя

бджоли, на уроці історії - про легендарну героїню Жанну Д'Арк, а на годині спілкування - фільм про НЛО.

До відеофільму учню додається дві брошури Перша - це текст самого відеофільму для полегшення роботи над ним. Друга брошура - словник для роботи з незнайомими словами. А третю книжечку учень повинен підготувати сам. Це буде його власний літературний переклад вибраного відеофільму.

Працюють наші учні і з електронними листами, які надходять на адресу школи англійською мовою. Читати лист, адресований своїй школі, конкретним учням, вчителям завжди цікавіше, ніж текст підручника. А написання відповіді - це свого роду контрольна робота на перевірку власних сил, за яку не ставиться оцінка

Наші юні кореспонденти ведуть роботу по збору шкільних новин та новин села, району, які щомісяця розміщуються на сайті школи. Такі новини подаються, звісно, двома мовами.

Є ще один цікавий вид діяльності - переклад публіцистичних статей, художньої, науково-популярної літератури Такого цікавого матеріалу, яким хочеться поділитися з іншими на сторінках місцевої преси, шкільних стінгазет в Інтернеті ціле море.

Всі ці конкретні справи, за які відповідають учні, підібрані відповідно до їхніх здібностей, інтересів та нахилів. Виконуючи їх, вони поглиблюють свої знання з багатьох предметів, сприяють власній самореалізації, готують себе до майбутнього

життя.

Чи не ті самі завдання покладаються на профільне навчання?

Але дистанційно керована самоосвіта більш повно і адекватно відповідає потребам кожної особистості, проявляючи при цьому гнучкість системи навчання.

Наприклад, в 11 класі бажання поглибити свої знання з англійської мови виявило троє учнів: Юра, Таня та Леся. З точки зору профільного навчання їх потрібно посадити в один клас і навчати за встановленою програмою. Все ніби і добре - знання поглиблюються відповідно до запитів особистості.

Але є маленька проблема. Юра хоче пов'язати своє життя з технікою. Він хоче стати справжнім інженером, бути у курсі справ всіх технічних новинок як в Україні, так і за кордоном. Для цього він хоче освоїти якомога більше технічних термінів, щоб читати статті в Інтернеті.

А ось Леся збирається бути вчителем іноземної мови. Технічні терміни її поки що мало цікавлять. Вона захоплюється психологією, міжособистісними стосунками дітей та підлітків. Вона хоче листуватися зі своїми майбутніми колегами за кордоном та успішно скласти вступні іспити.

Таня хоче стати лікарем. їй хочеться читати медичну літературу.

При дистанційно-керованій самоосвіті ми зможемо легко задовольнити запити кожного із трьох учнів. Але при профільному навчанні навряд чи. Хіба що на всю потужність будемо застосовувати диференційований підхід до навчання, що, зрештою, приведе нас до керованої самоосвіти.

Часто мої колеги не визнають, що дистанційно-керована самоосвіта є профільним навчанням у школі. А ми маємо сміливість додати : „на більш високому рівні”.

адже в нашій школі немає спеціально відведених годин для вивчення того чи іншого профілю^{лю-А} все. Ш⁰ ми робимо - не що інше, як позакласна робота.

І все ніби так. Наша практика дистанційно-керованої самоосвіти дуже схожа з позакласною роботою тим, що вона ніяк не оплачується і все тримається лише на ентузіазмі вчителя та учня. Але це не наша вина, що ми є першопроходцями, працюємо, виходячи за межі шкільних підручників та програм, а держава нашої праці не помічає. Тому колеги роблять висновок: „Якщо грошей не платять, в атестати нічого не ставлять, в класні журнали годин не записують, то яке це профільне навчання? У профільному навчанні години мають бути передбачені навчальним планом, стояти в розкладі і т.д.”

Для того, щоб дистанційно-керована самоосвіта стала проявом профільного навчання, потрібно кілька умов: по-перше - офіційне визнання такої форми навчання, по-друге - технічне забезпечення даного процесу. Учні та вчителі повинні мати вільний доступ до комп'ютера, Інтернету та електронної пошти. І це потрібно не лише для винайденої нами самоосвіти, але й для будь-якої іншої форми освіти взагалі, якщо ми хочемо навчати та навчатися по сучасному, якщо ми переймаємося інноваційними формами навчання.

Ми часто чуємо запитання: „Якщо вчитель певного профілю буде працювати лише з учнями своєї школи, а з інших шкіл бажаючих навчатися не буде, то чи варто в цьому випадку додавати означення „дистанційна”?”

Переконані, що так. Адже, використовуючи комп'ютерні технології, вчитель може перевірити виконання учнем поставлених завдань, сидячи пізно увечері вдома, і тут же надіслати йому свої поради, поставити нові завдання. Учень може переглянути свою пошту того ж самого вечора або наступного дня. (Про час перегляду пошти можна домовитися. Це буде свого роду розклад уроків.) Учителю та учню не обов'язково зустрічатися в школі після уроків, коли всі вже стомлені, або поспішають на автобус. Звісно, живе спілкування і в нашому випадку ніколи не завадить Але такої нагоди може і не бути. Ми, наприклад, за чотири роки співпраці зі своїми канадськими партнерами жодного разу не бачились. І це не завадило нашому співробітництву. Не дивлячись на те, що ми знаходились на різних континентах, зроблено було немало: встановлення електронного зв'язку, відкриття веб-сайту, спільне написання книги „В Канаду прийшов лист”, випуск її електронного варіанту Всеукраїнською науково-практичною конференцією в 2004 році, статті в газетах, перемоги в конкурсах, переклади книг, віршів, відеофільмів, листування з відомими людьми, видавництво книги краєзнавчого характеру „Історія Дмитрівки”, розміщення книги „З далекого краю” в Інтернеті і т.д.

Коли консультант працює з учнем, користуючись електронною поштою, то немає ніякого значення, де знаходиться консультант, а де учень. Можливо,

вони знаходяться у сусідніх кімнатах, на одній і тій самій вулиці, а можливо, вони живуть на протилежних кінцях району, області, країни, світу. Дистанційно-керована самоосвіта знімає проблему підвозу учнів до профільних шкіл, вирішує проблему кваліфікованих кадрів на селі. Консультант може проживати будь-де: в Ніжині, Чернігові, чи Києві і навчати дітей з Талалаївського району, якщо такого спеціаліста в районі не знайдеться, адже запити учнів можуть бути надзвичайно різноманітними.

Коли питання постає таким чином, різко зростає мотивація вчителя до постійної праці над підвищенням власних професійних можливостей та фахового рівня. В освіті запрацює такий могутній фактор прогресу як конкуренція. Адже навіть не маючи електронного зв'язку, нам доводилося працювати з учнями з інших шкіл. У вихідні дні вони, минаючи своїх учителів, приїздили до нас, щоб поділитися досягненнями та отримати нові завдання.

На сьогоднішній день дві наші учениці поступили до Ніжинського ліцею для обдарованої сільської молоді і успішно там вивчають іноземну мову. Двоє інших учнів також навчаються в Ніжинському університеті на факультеті іноземних мов. Одна випускниця - в Київському університеті іноземних мов.

Коли ми говоримо про Інтернет та електронну пошту як обов'язкову умову дистанційно керованої самоосвіти, то в багатьох з'являється іронічна посмішка, мовляв: „Коли воно оце буде?”. На це хочу нагадати, що ще шість років тому, коли вперше заговорили про комп'ютери, то багато хто думав, що його це не стосується і ніколи не буде стосуватися. Але через декілька років комп'ютери з'явилися в кожній школі, навіть такої глибинки як Талалаївський район. І коли в інших школах, не знаючи що з ними робити, ховали комп'ютери за ґрати і берегли як музейні експонати, в нашій школі з першого дня вони набули широкого застосування. Біля них стояли черги як учнів так і вчителів. Тепер багато хто з них є комп'ютери вдома.

Інший приклад. Якщо ще рік тому мобільні телефони в Талалаївському районі не працювали, то тепер всі активно їх купують. Ситуація дуже стрімко змінюється прямо на наших очах. Наскільки нам відомо, на наступний рік Укртелеком планує заміну старих АТС на нові цифрові станції і ми певні, що Інтернет і електронна пошта дуже швидко увійдуть у наш побут і професійну діяльність.

Завдання нашої авторської школи - бути готовими до цього вже зараз, здобувати досвід в умовах обмеженого доступу до Інтернету та електронної пошти, напрацьовувати матеріали, які б задовольняли широкий спектр потреб гармонійно розвиненої особистості.

Говорячи про дистанційно керовану самоосвіту, ми малюємо не якусь далеку перспективу, а перспективу найближчих років. Хочеться, щоб така форма самоосвіти набула в нашій країні офіційного статусу, а не перебувала на правах позакласної роботи як для школярів, так і для вчителів. Учні старших класів повинні мати вільні години, або навіть і вільний день для

самоосвіти. Ми так довго вчили їх вчитися. Досягнення учнів мають бути відмічені оцінкою в атестаті Вчителі, звісно, повинні отримувати зарплату.

Запропонований офіційний варіант реалізації профільного навчання є лише невеликим поступом вперед. У запропонованому варіанті більшість буде подавляти меншість, учень не матиме повної можливості для своєї самореалізації, бо до цього завдання підходять зі старими мірками.

Життя - то є своєрідне змагання високого рівня. І якщо у великому спорті не збирають спортсменів різної підготовки, спеціалізації і не читають їм одну і ту ж лекцію для всіх, то чому сучасне індивідуальне навчання, що націлене на результативність, мусить базуватися на цих принципах?

Кожен тренер сам шукає собі учнів, розробляє для спортсменів особисті програми тренувань, працює з кожним окремо. Чому б і здібним людям, що прагнуть досягти успіху в житті, особливо у віддалених від центрів науки, культури, бізнесу місцях, не встановити і не підтримувати ділові зв'язки з тими, хто здатний їм допомогти?

Запровадження сучасних інформаційних технологій в навчальному процесі та управлінні школою великою мірою залежить від керівника закладу, його професійної компетенції, організаторських і моральних якостей, вміння орієнтуватися в сучасному суспільстві. Своїм творчим доробком з даної проблеми поділилась директор Чернігівського колегіуму №11 С.В. Рубан.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ШКОЛОЮ

Рубан С.В.

Школа - це складна система, яка складається з окремих ланцюжків, які з'єднані і взаємодіють між собою:

- навчально-виховна діяльність;
- управлінська;
- господарська;
- кадрова;
- науково-методична.

Об'єднують всі ці напрямки в єдиний освітній простір інформаційні потоки. Використання інформаційно-комунікативних технологій дозволяє здійснити оптимальну взаємодію управлінської системи школи. Перед тим, як впроваджувати в управління інформаційно-комунікативні технології, керівник повинен мати хоча б мінімальні навички роботи з комп'ютером. Знання проблеми процесу управління і вміння працювати з комп'ютером - умови успішного використання інформаційно-комунікативних технологій в житті школи.

Інформаційно-аналітична діяльність школи повинна стати ведучою в управлінні школою на даному етапі. Інформація про учнів, вчителів, звітність, фінанси, повинна бути переведена на електронні носи.

У результаті використання комп'ютера накопичуються шаблони різного виду документів. Ці матриці дозволяють більш якісно і швидко виконувати роботу по підготовці різної інформації. Тим більше, що частина інформації носить циклічний характер. Якщо бумажні архіви школи займають багато місця і вимагають великих затрат на їх оформлення, то електронні дуже компактні, не вимагають спеціального місця для їх зберігання. До того ж ми накоплюємо багато стандартних бланків, що звільняє нас від трати грошей на їх придбання.

Легко на сьогодні піддається автоматизації і процес складання розкладу, тарифікації, приведення до певної системи бібліотечного фонду. Ці програми вже розроблені та використовуються школами.

Використання програмних засобів дозволяє адміністрації мати достовірну інформацію про навчально-виховний процес, і як наслідок більш глибоко розуміти сутність контролю в системі управління школою. Важливим напрямком контролю є контроль за якістю навчально-виховного процесу. Управління якістю починаємо з педагогічних кадрів. Для адміністрації потрібно, щоб стало правилом: „перед тим як контролювати - навчити”. Формою навчання є наради, семінари, педради, засідання МО. Використання інформаційно-комунікативних технологій при проведенні даних заходів викликає інтерес учасників

Нам можуть сказати, що адміністрація шкіл недостатньо використовує комп'ютерні технології. Це правда. Які причини цього факту? Це, мабуть, звичка працювати по-старому, низький рівень комп'ютерної грамотності, труднощі ^{по} підвищенню кваліфікації в питаннях комп'ютеризації, неможливість мати комп'ютер вдома. Крім того, поки органи управління будуть вимагати шкільну документацію тільки в паперовому варіанті, адміністрацію шкіл можна зрозуміти.

Чому адміністрація шкіл не використовує комп'ютерні програми в управлінні? Мабуть, тут дві основні причини. По-перше - існуючі програми для автоматизації управління школою частіше всього дуже складні для засвоєння і вимагають рівня комп'ютерної грамотності вище типу „користувач”. Крім того, ці програми вимагають комплексного підходу, тобто не можна засвоїти тільки частину програми (наприклад, хочеться створити тільки базу даних учнів, їх адрес і телефонів). А братися ж відразу за освоєння всього комплексу страшно, да і часу забирає багато.

По-друге - директори просто не знають про існування тих чи інших спеціальних комп'ютерних програм. Для того, щоб ліквідувати другу причину, потрібна допомога працівників обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Якщо будуть розроблені комп'ютерні програми для директорів, їх заступників, будуть вказані сайти, на яких ми зможемо знайти потрібну для нас інформацію, адміністрація шкіл вимушена буде використовувати інформаційні технології. На таких сайтах можна розмістити програми розвитку шкіл, планування діяльності шкіл, планування роботи директорів, заступників, циклограми, організацію методичної роботи,

організацію внутрішкільного контролю, методики діагностики навчального процесу, зразки документів по контролю, анкети і так далі.

При формуванні інформатизаційного забезпечення управління школою необхідно відповісти на ряд питань: яка інформація потрібна і як організувати її збір? При цьому зібрані дані можна вважати інформацією в повному розумінні слова лиш при умові її використання для вирішення конкретних внутріорганізаційних завдань і прийняття управлінських рішень. У протилежному випадку - це баласт, на який витрачено час. Основним інструментом створення системи інформаційного забезпечення управління школою є педагогічний моніторинг

Сучасні умови переходу до ринкових відносин, демократизація суспільного розвитку, глобальна інформатизація вимагає розробки відповідних підходів до реформування всієї системи освіти. Процес реформування освіти на міському рівні визначається наступними напрямками:

- створення організаційно-управлінської бази, побудованої на програмно-цільових принципах управління;
- інтеграції освітніх проблем в соціальні, які орієнтуються на ринок праці;
- реалізації маркетингових підходів в області інформатизації соціального розвитку дітей і молоді.

Основою організаційного управління міської системи інформатизації шкіл повинен стати науково-методичний центр управління освіти. Одним із основних завдань науково-методичного центру є концентрація на міському рівні ресурсних потоків із різних джерел і рівнів державного управління, а також організація комплексного забезпечення шкіл в області інформатизації, яке включає оснащення і сервісне обслуговування засобів інформації, розробку і забезпечення навчально-методичної бази навчання сучасним інформаційним комп'ютерним технологіям (СІКТ) і підготовку педагогічних і адміністративних кадрів в галузі СІКТ.

В інформатизації системи освіти можна виділити два актуальних напрямки:

1. Інформатизація навчально-виховного процесу.
2. Інформатизація управління освіти на всіх рівнях.

Кожен з цих напрямків вимагає організаційно-методичного і технологічного забезпечення.

У школах інформаційні технології повинні гармонічно вплітатися в навчальний процес комп'ютерні підручники можуть використовуватися для самостійного засвоєння допоміжного навчального матеріалу, вивчення пропущеного матеріалу, здійснення самоконтролю. Інформаційні технології на уроці можуть бути використані для демонстрації і моделювання фізичних, хімічних і біологічних процесів. Ще одним із напрямків інформатизації навчально-виховного процесу є застосування сучасних технологій оцінки якісних знань з використанням інформаційно, комунікативних технологій. Для того, щоб говорити про покращення якості знань необхідно мати

можливість його виміряти. Інформатизаційні технології можуть на дати суттєву допомогу.

Розвиток сучасних дистанційних освітніх технологій, які в першу чергу використовують Internet, сьогодні повинно стати пріоритетним напрямком розвитку системи освіти. Найважливіше питання - використання Internet в школі. Ні в кого не виникає заперечень думка про те, що випускник школи має відчувати себе повноцінною людиною в сучасному насиченому технікою суспільстві. Учень у школі повинен отримати первинні знання про Internet, а вміння і навички у нього з'являться під час самостійної роботи, якщо потреба в ній виникне.

Internet потрібен і вчителю для оперативного утримання найновішої методичної інформації, для спілкування з колегами, для дистанційного навчання. Проблема використання Internet вчителями полягає в самих учителях: у них відсутня позитивна мотивація використання Internet. Навіть більше того - велика кількість учителів не знає, що це таке, та боїться його. Тому спочатку вчитель має відчувати потребу, оцінити це досягнення техніки, позбутися психологічного бар'єру.

Шкільній адміністрації Internet потрібен для оперативного отримання управлінської інформації.

Отже, Internet школі потрібен, а доступ до нього має здійснюватися через один комп'ютер, розташований, наприклад, у бібліотеці чи методичному кабінеті. Таким чином він бути доступним і підконтрольним.

Процес інформатизації змінює школи. Головні питання тут - співвідношення часу, витрат із змінами в якості освіти. Нові форми навчання повинні орієнтуватися на уміння трансформувати інформацію в знання, а знання - в дії. Місія інформатизації повинна орієнтуватися на якість освіти, відповідно до вимог міжнародних стандартів якості.

Успішною сьогодні можна назвати ту школу, де успішним є її керівник. Успіх керівника багато в чому залежить від його менеджерської (управлінської підготовки). Необхідна якісна (професійна), по сформованих заявках організація управлінських курсів з обов'язковою економічною, юридичною і комп'ютерною підготовкою керівників. Для ефективного використання програми інформатизації необхідно відпрацювати загальну концепцію (республіканську, обласну, міську), яка буде включати в себе не тільки питання поставки комп'ютерів школі, але й підготовки професійних кадрів та інформаційно-комп'ютерного забезпечення управління навчально-виховним процесом.

Серед інноваційних напрямів роботи в школах м.Ніжина є напрям проектування в управлінській діяльності. В статті директора Ніжинської ЗОШ №17 Т.Ф.Рудяк розкриті деякі аспекти даного напрямку.

МЕТОД ПРОЕКТІВ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА ШКОЛИ

Рудяк Т.Ф.

Ще на початку 20-х рр. минулого століття у працях відомих педагогів (Павлов І.П., Ухтомський А.А., Щацький С.П., Бехтерев В.М.) з'являються терміни 'педагогічна технологія' та 'педагогічна техніка'. Педагогічна техніка визначалась у педагогічній енциклопедії 30-х рр. як сукупність прийомів і засобів спрямованих на чітку і ефективну організацію навчальних занять. Минуло майже сто років відтоді, а в сучасній педагогічній літературі і досі не існує єдиних, вичерпних, уніфікованих визначень понять освітні, педагогічні, навчальні технолог'. Деякі дослідники нараховують близько 300 трактувань цих термінів, що різняться не лише за формою, а й за змістом, який у них вкладається. Одні науковці розуміють під терміном 'технологія' - управління педагогічним процесом, інші - засоби організації діяльності учнів, різноманітні методи та прийоми досягнення педагогом навчальної мети тощо.

На думку деяких дослідників, технологію від методики відрізняють 'два принципових моменти: гарантія кінцевого результату й проектування майбутнього навчального процесу. Педагогічна технологія - набір процедур, які поновлюють професійну діяльність учителя і гарантують кінцевий запланований результат'. Окрім того, за технологічного навчання відсутні безліч 'якщо': якщо талановитий вчитель, талановиті діти, багата школа. Методика виникає в результаті узагальнення досвіду або впровадження нових засобів. Технологія ж проектується, виходячи з конкретних умов, та орієнтується на заданий, а не на передбачуваний результат. Технологія, на відміну від методик, не допускає варіативності, з неї не можна викинути якість елемента. Технологічний підхід не допускає пошукової діяльності, проб, тут не може бути помилок. Для технологічного навчання обов'язковим є постійний зворотній зв'язок, внесення виправлень та змін у подальшу діяльність.

У глосарії термінів ЮНЕСКО поняття 'педагогічна технологія' трактується як конструювання та оцінювання освітніх процесів шляхом врахування людських, часових та інших ресурсів для досягнення ефективності освіти. Педагогічна технологія дає відповідь на запитання, як, яким чином (методами, прийомами, засобами) досягти поставленої педагогічної мети, установлюючи порядок використання різноманітних моделей навчання. Таким чином, технологія - це комплекс, що складається з:

- запланованих результатів;
- засобів оцінки для корекції та вибору оптимальних методів, прийомів навчання, оптимальних для даної конкретної ситуації;
- набору моделей навчання, розроблених педагогом на цій основі.

Будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним критеріям технологічності: системності, керованості, ефективності, відтворюваності. Відповідно технологи навчання передбачають і технології управління. В умовах розбудови національної системи загальної середньої освіти важливого значення набуває інноваційна діяльність загальноосвітніх навчальних закладів, яка характеризується системним експериментуванням,

апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі. Під освітніми інноваціями розуміють новизну, що істотно змінює результати освітнього процесу, створюючи при цьому удосконалений чи нові: освітні, дидактичні, виховні системи; зміст освіти; освітні, педагогічні технології; методи і форми, засади розвитку особистості, організації навчання і виховання; технологи управління навчальним закладом, системою освіти. До управлінської інноваційної технологи відносимо сучасні інформаційні та діагностичні технології, технології економічного та психологічного впливу на підлеглого, що створюють умови для оперативного й ефективного прийняття керівником управлінського рішення.

На сучасному етапі розвитку системи загальної освіти в Україні кількість експериментальних шкіл, що розробляють чи опробовують педагогічні інновації, за останні три роки зросла в середньому на 18 %. На всеукраїнському рівні експерименту зареєстровано 47 педагогічних інновацій, до реалізації яких залучено 134 загальноосвітніх навчальних закладів; на регіональному - 103 інновації, що діють у 340 закладах освіти.

З аналізу освітніх інновацій, що діють у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах. Визначено, що особистісно-орієнтоване навчання становить 26 %, розвиваюче навчання - 16 %, диференційоване - 9,3 %, інтегроване - 10 %, рання соціалізація учнів - 14 %, національне виховання - 11,5 %, духовне виховання - 12,6 %. управління - 8 %.

Отже, управлінські інновації складають найменше число. Вони представлені переважно технологіями громадсько-державного, адаптивного, особистісно-орієнтованого управління та управління інноваційними освітніми проектами.

Кожна з цих технологій реалізується відповідними теоретичними основами. Я прийшла до висновку, що технологій управління інноваційним проектом характеризується законами обов'язкового впливу освітньої інновації на кінцевий результат діяльності закладу освіти та впливу на інтелектуальні, матеріальні й часові витрати членів педагогічного колективу.

Саме 'метод проектів', який, народившись у 20-х роках минулого століття, набув 'другого дихання' й сьогодні є засобом ефективного навчання, виховання й розвитку особистості. Саме він мене, як менеджера-управління, зацікавив. Адже 'метод' дає змогу реалізувати ряд найважливіших положень сучасної педагогіки, вдосконалювати навчально-виховний процес, сприяти розвитку сучасної школи.

Народившись із ідеї вільного виховання, метод проектів зазнав еволюційних змін і перетворився на інтегрований компонент сучасної системи освіти.

Роль директора школи в організації ефективних технологій управлінської діяльності. Сьогодні організація педагогічної діяльності в загальноосвітніх закладах є інертною, а це гальмує розвиток освіти взагалі. Інноваційні технології управління навчально-виховного процесу, на жаль, від безпосередньо освітянських технологій. Але саме керівник визначає, так би мовити, обличчя навчального закладу, морально-психологічний клімат у

школі та залучення його підлеглих до науково-дослідницької діяльності. А це можливо лише за умови, коли сам директор прагне бути професіоналом, чудовим організатором, учителем.

В той же час сам керівник ніколи не зможе розв'язувати проблеми, що виникатимуть на шляху реалізації нових проєктів, якщо не сформує високоефективні команди. Вони можуть бути як функціональними, так і міжфункціональними - залежно від типу роботи, яку мають виконувати, і від того, наскільки тісною має бути їх співпраця, щоб могли досягти успіху.

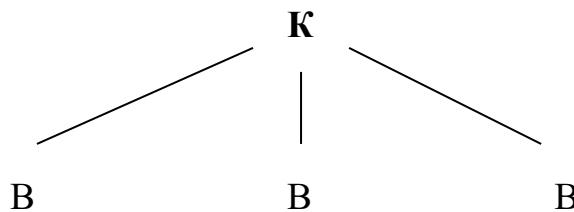
Керівникам освітніх закладів слід враховувати, що всім створеним командам треба буде пройти через чотири передбачуваних стадії:

- формування;
- подолання шторму;
- повернення до норми;
- нормальна діяльність.

Директор школи постійно повинен оновлювати стиль управління - це органічне поєднання ініціативи і дисциплінованості, діловитості і цілеспрямованості. Керівник має глибоко і всебічно знати стан справ на кожній ділянці, вміти виявити фактори, що спричиняють недоліки, глибоко проаналізувати їх і усунути, правильно і своєчасно відреагувати на запити колективу, вживати конкретних, дієвих заходів, заохочувати ініціативу, новаторство, підтримувати таланти.

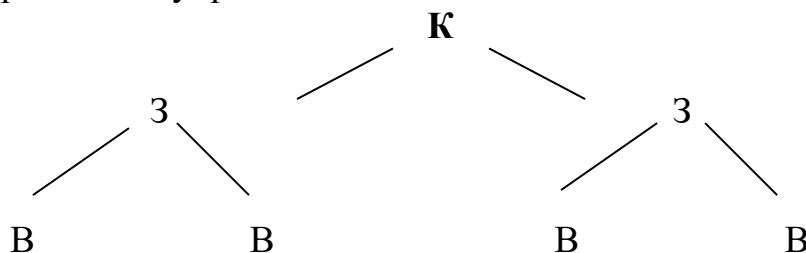
На шляху реалізації нових технологій управління керівник користуватиметься 2 формами управління:

- безпосереднє управління

К - керівник;
В - виконавець

- опосередковане управління

К - керівник
З - заступник
В - виконавець.

Зміст управлінської діяльності керівника школи складають три види управлінських функцій:

1. Класичні (організаційні, координаційні, корегування, облік, контроль, прийняття управлінських рішень).

2. Діяльнісні (громадсько-педагогічна діяльність, фінансово-економічна, господарська).

3. Модернізовані (прогностично, політико-дипломатична, представницька, менеджерська, конструктивна).

Керівник навчального закладу повинен володіти системою прийомів для реалізації цілей, принципів, змісту управління в процесі взаємодії на керівний об'єкт, їхній вибір залежить від цілей і завдань школи.

Методи управління:

1. Організаційні методи:

а) організаційно-розпорядні;

б) організаційно-педагогічні.

2. Соціальні методи:

а) соціально-педагогічні;

б) соціально-психологічні.

3. Економічні методи:

а) адміністративно-господарські;

б) фінансові.

Хочу звернути увагу і на управлінську культуру керівника школи як систему знань, умінь та навичок, особистісних якостей, мотивів та цінностей, які забезпечують якісне виконання керівником управлінської діяльності, успішну взаємодію з учасниками управлінського процесу та ефективність управління в цілому.

Поняття управлінської культури трактується керівниками шкіл вузько, в основному як культура спілкування. Науковці розглядають це поняття дещо ширше: показник рівня інтеграції духовної культури і управління (М.Зоренок); віру, Цінності, стиль керівника (Б.Гаєвський), рівень розвитку творчих сил і здібностей керівника (Є.Березняк); творчу самореалізацію етично-моральних переконань і ідеалів (О.Ярковой); систему знань, умінь, навичок (Л.Орбан-Лембрик)

Таким чином, управлінську культуру можна розглядати як систему професійної компетентності та особистої культури, що реалізується під час управлінської діяльності.

Укоренилась думка, що директор школи є насамперед господарником, інакше школа не виживе. Але сьогодні цього замало. Оптимальне поєднання класичних і оновлених підходів до управлінської діяльності керівника навчального закладу дає можливість сформувати творчий колектив односторонців, демократизувати навчально-виховний процес, залучати батьків, громадськість до розв'язання проблем школи.

Сьогодні існує два типи керівників навчальних закладів:

- директор, який виконує обов'язки;

- директор - автор школи.

Школа, під керівництвом останнього, орієнтується на загальнолюдські цінності, самореалізацію учнів та вчителів.

Школа не може виконувати своєї сьогоденної місії, не визначивши точно моделі, якої прагне. Найоптимальніший вибір розвитку: реалізації - коли педколектив за підтримки вчених на основі діагностики розробляє власну програму розвитку.

Для нашої школи такою моделлю стала ідея 'Створення науково-освітньої соціально-культурної інституції 'Школи культури здоров'я' Європейської мережі шкіл зміцнення здоров'я в умовах громадської гуманістичної особистісно-зорієнтованої освіти'.

Організація проектної діяльності в системі роботи зош №17. Коли два з половиною роки тому, я стала директором звичайної середньої школи, думки щодо того, що треба зробити, щоб школа, яка має назву середньої, змогла виконати ту високу місію, яку ставить перед нею прийдешнє тисячоліття, не давали мені спокою. Мені хотілось, щоб наш заклад мав своє обличчя, свій стиль в системі багатьох шкіл України.

Проаналізувавши всі процеси, які відбувалися в школі, я зрозуміла, що нам потрібна велика спільна мета, яка б допомогла лідерам 'розкритися', а 'середнячкам' - підтягнутися до їхнього рівня. Як вселити віру у власні сили? Як створити ситуацію успіху? Як зацікавити і дітей, і педагогів, і батьків новими ідеями?

Життя підказало відповіді на багато запитань.

Аналізуючи захворюваність учнів за три останні роки ми побачили, що різного виду диспансерного обліку охоплено 111 учнів. Із них:

- дихальна система - 7(1,7%)
- серцево-судинні - 3 (0,7 %)
- органи травлення - 7 (1,7%)
- дифузний зоб -7(1,7%)
- порушення зору - 37 (8,7 %)
- порушення постави - 42 (9,9 %).

Ці дані викликали серйозне занепокоєння. Поряд з цим: ми маємо два спортивні зали, актовий зал, їдальню на 218 місць, територію 2,8 га біля лісу. На подвір'ї школи 2 футбольні поля, баскетбольне, волейбольне, ігровий майданчик, спортивний майданчик.

Керуючись принципами управління - інноваційності (наявність у керівника чітких переконань щодо постійного оновлення освітнього процесу внаслідок постійних змін, що відбуваються в суспільстві і світі загалом) й відкритості (потребою в реалізації освітніх інновацій та інтеграцій у світовий освітній простір залучивши педагогічний колектив) прийшла до висновку про необхідність створення проекту 'Школи культури здоров'я'. Тому на серпневому засіданні педагогічної ради була визначена проблема школи 'Створення науково-освітньої соціально-культурної інституції 'Школи культури здоров'я' Європейської мережі шкіл зміцнення здоров'я в умовах громадської гуманістичної, особистісно-зорієнтованої освіти'.

Дирекція школи орієнтувалась на основу принципу застосування проектної технології - добровільність, актуальність проблематики, практична значущість, орієнтація на запити.

Теоретико-методологічні засади педагогічного проектування. На перших етапах створення проекту 'Школи культури здоров'я' було опрацьовано дирекцією, а потім і педагогічним колективом цілий ряд нормативних актів, наукової, методичної літератури (Додаток).

Ми познайомились із досвідом роботи шкіл України щодо даної проблеми.

Дізнались, що в Україні діє більше десяти державних програм, спрямованих на пропаганду здорового способу життя дітей і молоді. Дані державні документи одним із головних завдань освіти визначають виховання свідомого ставлення дітей до власного здоров'я та здоров'я інших людей, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я підростаючого

покоління. Щоб реалізувати важливе завдання - виростити здорове покоління, у державі, за своєю освітньою парадигмою створюється Національна мережа шкіл сприяння здоров'ю. Навчальні заклади розробляють і впроваджують інноваційні здоров'язберігаючі, здоров'яформуючі, здоров'язміцнюючі технології навчання та виховання.

Згідно з наказом МОПУ № 157/281 вщ 29.04.04 р. із 1995 року міжнародний проект впроваджувався у 24 закладах освіти. Протягом останніх 7 років кількість шкіл збільшилась. Накопичено позитивний досвід роботи шкіл сприяння здоров'ю в Дніпропетровській, Одеській, Донецькій, Львівській, Рівненській, Хмельницькій областях та Києві. Тут створюються нові моделі, технології виховання культури здоров'я, розроблюються формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Дирекція ЗОШ № 17 неодноразово відвідала Прилуцьку загальноосвітню школу I-III ст. №14, яка працює за даною проблемою вже 3-й рік. Цікавим і змістовним для адміністрації школи був обласний семінар 'Інтеграція пізнавальної та рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів', проведений на базі даної школи.

Директор школи, Рудяк Тетяна Федорівна, стала учасником семінару-тренінгу проекту Програми Розвитку ООН 'Освітня політика та освіта 'рівний - рівному', Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України 'Підходи до децентралізації управління діяльністю навчального закладу'.

Слово 'проект' (у перекладі з латинської 'кинутий вперед') означає план, задум організації, влаштування, заснування будь-чого, тобто прообраз якогонебудь об'єкта, виду діяльності тощо.

Хочу звернути увагу на високу 'технологічність' даного методу: це не просто організація групової роботи, а створення на діагностико-прогностичній основі педагогічної системи, яка забезпечує гарантоване досягнення спланованого результату. Від так, суть проектної технології полягає у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів (змісту,

методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до структурних та організаційних вимог навчального проектування. Вона передбачає розв'язання нової проблеми, виконання завдання, що потребує, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, з іншого - інтегрування знань, умінь, навичок з різних наук, техніки, творчості.

Основою методу проектів в управлінській діяльності переважно є проблемне розв'язання. Тому на перших етапах була чітко сформульована методична проблема школи на 2004-2009 рр.

Джерелом проблемного навчання є невідповідність, конфлікт між наявними та необхідними здобутками, способами дій. Проблема — це той елемент проблемної ситуації, що викликав утруднення.

Обов'язковими критеріальними вимогами *управлінського проектування* є:

- наявність освітньої проблеми, складність та актуальність якої відповідає життєвим потребам, інтересам;
- практична, теоретична, пізнавальна значущість прогнозованих результатів;
- дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання проблеми;
- структурування діяльності відповідно до класичних стадій проектування;
- використання активних й інтерактивних форм і методів;
- „результативність” проекту, якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення; якщо практична - конкретний результат, готовий до впровадження;

педагогічна цінність діяльності (знання, вміння, навички, моральні норми та цінності, світоглядні позиції тощо).

Проектування Школи культури здоров'я, дирекція Ніжинської школи І-ІІІ ст. №17 та педагогічний колектив здійснював за такими етапами:

I етап стратегічного прогнозування:

- а) вивчення проблеми шкільної освіти, рівня захворюваності дітей, потреби і можливості учнів, визначення головних проблем;
- б) визначення мети, постановка конкретних цілей й завдань;

II етап моделювання:

- а) створення описово-структурної моделі проекту (словесної, понятійного аналога і т.д.);
- б) визначення критеріїв ефективності проекту;
- в) розробка моніторингової системи функціонування моделі (як і яким чином контролюватиметься та оцінюватиметься діяльність учасників проекту на різних етапах);

III етап планування:

- а) формування програми діяльності з реалізації проекту;
- б) розробка плану в цілому та конкретних дій.

IV етап визначення ефективності полягає в оцінці як самої діяльності, так і якості кінцевого продукту.

Практичні етапи розробки та реалізації проекту 'школи культури здоров'я'. Ще в травні 2004 року створено концептуальну модель навчального закладу 'школи культури здоров'я'.

Поняття 'здоровий спосіб життя' розглядається в ній у співвідношенні тріади: здоров'я - здоровий спосіб життя - культура здоров'я.

Здоров'я, за визначенням ВООЗ - це стан повного фізичного, душевного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороби чи фізичних вад. Тому здоров'я розглядається не лише як ресурс, а як мета життя. За Національною програмою 'Діти України' визначено чотири аспекти здоров'я: фізичне, психічне, духовне, соціальне.

Методологічним підґрунтям Концепції є діяльність і системний підходи до формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Критеріями формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей і молоді є:

- на рівні фізичного здоров'я: прагнення фізичної досконалості, ставлення до власного здоров'я як до найвищої соціальної цінності, фізична розвиненість, загальна фізична працездатність, загартованість організму і т.д.;

- на рівні психічного здоров'я: відповідність пізнавальної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції, відсутність шкідливих звичок;

- на рівні духовного здоров'я: узгодженість загальнолюдських та національних морально-духовних цінностей, наявність позитивного ідеалу, почуття прекрасного в житті;

- на рівні соціального здоров'я: сформована громадська відповідальність за наслідки нездорового способу життя, соціально орієнтована комунікативність, доброзичливість у ставленні до людини, здатність до самовиховання. (Проект-концепція 'Школи культури здоров'я', Програма додаються).

Для реалізації програми 'Школи культури здоров'я' створено творчу групу. Сплановано її роботу на 2004-2005 н.р.

На шкільних методичних об'єднаннях розглянуто питання вивчення методики зав. кафедрою фізичного виховання Київського педуніверситету ім. Драгоманова, доктора педагогічних наук, професора Дубогай ОД 'Інтеграція пізнання рухливої діяльності у системі навчання і виховання школярів', а також питання спільної діяльності школи та сім'ї по запровадженню програми 'Школи культури здоров'я'.

Зацікавлено пройшли загальношкільні батьківські збори та батьківська конференція за участю лікарів, психолога, де обговорювався проект розвитку 'Школи культури здоров'я'.

Виступ на загальношкільних батьківських зборах лікаря-гастроентеролога та шкільної медичної сестри на класних батьківських зборах з аналізом захворюваності дітей спричинив різке збільшення охоплення гарячим харчуванням дітей у шкільній їдальні (до 85 %). А також попит на натуральні соки. Анкетування дітей стосовно харчування дозволило

виявити суттєві недоліки: одноманітність, незбалансованість, висока калорійність харчування за рахунок великої кількості вуглеводів (булки, цукерки), недостатнє вживання дітьми фруктів, овочів, порушення режиму харчування.

Дітям та батькам надавались консультації щодо правильного збалансованого харчування, оптимального співвідношення білків, жирів, вуглеводів у їжі, добову потребу у калоріях.

Усі класні керівники в планах виховної роботи склали разом із учнями програми 'Я і моє здоров'я'.

Активно і зацікавлено проходять в класах години спілкування по формуванню здорового способу життя. Доцільно застосовуються традиційні методи: бесіда, диспути, лекції, семінари, роз'яснення, переконання, позитивний і негативний приклади, методи вироблення звичок, методи вправ, контролю і самоконтролю, створення громадської думки тощо.

Крім цього класні керівники під час семінару-тренінгу 'Інтерактивні методи навчання і виховання' познайомились із методами - соціального проектування, методом відкритої трибуни, ситуаційно-рольовою грою, інтелектуальним аукціоном, грою-інсценізацією. І тепер теж їх використовують під час навчання і виховання.

Застосування цих методів сприяє створенню у дітей адекватної моральної самооцінки, організації дієвої роботи з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, перебудові й зміні асоціальних форм у їхній поведінці на соціально значущі; підтримці, посиленню позитивних моральних якостей, активізації їх проявів чи загальновано негативних мотивів, зниженню їх сили.

З нетрадиційних для педагогіки методів ефективно діють методи 'педагогічної психотерапії, а саме: саморегуляції, педагогічного аутотренінгу, рефлексотерапії Так , в школі вже другий рік проводиться щоденний тренінг за програмою 'Рівний рівному' для дітей девіантної поведінки та найбільш проблемних. Два вчителі школи пройшли курси за цією програмою. Маємо спеціально обладнаний кабінет тренінгу.

Всі ці методи створюють певну єдність і доповнюють один одного. Практично щомісячно проводяться тематичні диктанти з охорони життєдіяльності на уроках української мови.

Проведено тиждень педмайстерності вчителів початкових класів. їх уроки відвідали всі без винятку вчителі школи. Вони спостерігали за застосуванням методики навчання в русі на уроках.

У класних кімнатах повішені й активно використовуються на уроках (особливо 5, 6) тренажери для очей.

Згідно з наказом № 159 від 01.10.2004 р. 'Про проведення щоденної ранкової фізичної зарядки для учнів початкових класів школи' дівчата о 8.15 год. має змогу оптимально включити в роботу свій опорно-руховий апарат та отримати позитивні емоції.

Для проведення 'Веселої перерви' ще влітку розмалювали підлогу рекреацій різними рухливими тренажерами .

У практиці роботи вчителів обов'язковими стали фізкультхвилинки на всіх уроках, для чого і розроблені спеціальні комплекси фізичних вправ для учнів різного віку. При чому, педагоги вчилися їх проводити на спеціальних семінарах-практикумах.

Дирекцією школи видані методичні рекомендації щодо проведення фізкультхвилинки в середніх та старших класах.

У всіх класних куточках щомісячно з'являється цікава інформація від шкільного психолога.

Серйозна увага приділяється адміністрацією школи батьківському всеобучу. З цією метою організовано консультпункт 'Для молодих батьків'. Створено батьківський всеобуч 'родина і школа - обереги здоров'я дитини'.

У грудні відправлено всім батькам учнів Л-А класів листівки 'Йододефіцит', 'Обережно - сколіоз', 'Увага - грип'.

Значно полегшили навантаження учнів спарені уроки. Схвальні відгуки маємо зі сторони батьків та дітей щодо розкладу.

Ціла низка виховних заходів оздоровчого та профілактики здорового способу життя пройшли в школі. Це і 'Малі олімпійські ігри', 'Першість з футболу', 'Першість з тенісу', туристичний зліт, шоу-програма 'Життя - це рух, здоров'я і краса', Дні здоров'я і т.д.

Формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді здійснюється шляхом проведення моніторингу стану здоров'я дітей, педагогічних працівників. Так, проведено в жовтні медичний огляд як учнів, так і вчителів. Шкільна медична сестра детально проаналізувала на батьківських зборах його результати, дала конкретні медичні поради.

У школі створено і діє система безперервної валеологічної освіти. Це насамперед уроки ОБЖ(1-11 класи) При чому, за рахунок інваріативної частини в кожному класі щотижня в розкладі 1 година. Складено авторську програму ОБЖ вчителем Дзюбою Н.В. Учні школи знайомляться з фізичними, духовними, естетичними та соціальними компонентами свого здоров'я, набувають навичок особистої гігієни, збереження і зміцнення здоров'я, надання першої допомоги, набувають досвіду екологічної поведінки щодо самих себе і дозвілля. При викладанні ОБЖ пріоритет надається інтерактивним формам роботи з учнями: семінари, тренінги, диспути, 'мозкові штурми'.

Традиційними стали уроки в 'Школі пішохода' — це спеціально обладнана одна із рекреацій школи. Розпочато роботу над рекреацією 'Бережи життя'.

Важливою ланкою в системі умов для фізичного розвитку учнів є секції та гуртки, які пропагують культ здорового тіла і здорового духу, допомагають зберегти високу трудову активність.

У школі діють секції волейболу (9-11 кл.), футболу (5-9 кл.), баскетболу (10 кл.), тенісу (6-10 кл.). До речі, всі учні 5-10 класів мають третю годину фізичної культури і здоров'я - футбол .

У школі є два спортивні зали, які активно використовуються в позаурочний час.

Багато уваги приділяється адміністрацією таким питанням, як санітарно-гігієнічний режим шкільних приміщень, режим для школярів, раціональне та збалансоване харчування.

У медичному кабінеті щоденно надається невідкладна медична допомога дітям. Щомісячно медсестрами школи проводиться санітарно-просвітницька робота з актуальних проблем сьогодення: туберкульоз, СНІД, тютюнопаління, сколіоз, йододефіцит, грип, інфекційні захворювання і т.д. протягом 1 семестру випущено 5 медичних бюлетнів.

Для дівчат підліткового віку проводиться круглий стіл з лікарем-гінекологом.

У медичному кабінеті є всі необхідні медичні документи на кожну дитину, де своєчасно відбиваються результати обстежень, вакцинації, динаміка стану здоров'я. Зроблені по класах паспорти здоров'я.

Почали ми використовувати і нетрадиційні методи профілактики захворювань. Так, уже із листопада на підвіконнях в початкових класах на тарілочках лежить покришена цибуля з метою профілактики захворювань на грип. Більшість дітей носить на шиї мотузочки із зубочками часнику. Теж для профілактики грипу.

Не залишилась поза увагою і проблема формування і збереження духовного здоров'я. Духовність ми розглядаємо як фундаментальну рису людини, її позитивність, почуття любові й поваги до людей, розуміння свободи як особистої відповідальності. Критеріями духовності є здатність дитини в складній життєвій ситуації зробити вибір на користь творіння, а не руйнування.

Учні школи вивчають такі дисципліни, як етика (5, 6 кл.), етнографія (8 кл.), акторство (8 кл.), основи етики (10 кл.), художня культура (11 кл), ділове мовлення (10кл), психологія спілкування (9 кл.), етика та психологія сімейного життя (10-11 кл.).

У позаурочний час учні 1-9 класів навчаються в музичній школі (26 чоловік), школі мистецтв (17 чоловік), хореографічній школі (11 чоловік). Для розвитку природних нахилів та обдарувань створено гуртки при школі: 'Юний актор', хореографічний, шиття зі шматків тканини, вишивки, театральна студія, 'Юний турист', 'Декламатор', комп'ютерної графіки, 'Кохаюсь у музиці' і т.д. Ці умови дозволяють самостійно і правильно обрати майбутню професію.

Сучасні проблеми модернізації навчально-виховного процесу в освітньому закладі реально можна розв'язати лише на основі впровадження в освітній процес інноваційних технологій, що стосуються як педагогічної, так і управлінської діяльності. Сьогодні на одне з перших місць у теорії та практиці освітньої діяльності виходить метод проектування.

Практичний метод управління освітніми системами виник в останній третині ХХ століття в межах програм цільового підходу. Організаційне проектування в освітній галузі дає основу створення як широкомасштабних проектів, спрямованих на розв'язання сучасних проблем освітньої галузі, так і

проектів модернізації навчально-виховного процесу конкретного освітнього закладу.

Під словосполученням 'метод проектів' я розумію й певний комплекс ідей, і досить чітку технологію, й конкретну практику роботи.

Проектування потребує систематизації різноманітних знань: педагогічних, психологічних, філософських, соціальних, історичних, екологічних, медичних, інформаційних. Звернення до методу проектів викликане колосальною відповідальністю не лише за технологічний бік освітнього процесу, а й за психологічний етап учасників навчально-виховного процесу.

Педагогічне проектування - не лише діяльність, а й процес послідовної зміни нових завдань, видів діяльності, рівень упорядкування інформації.

І плануванню, і проектуванню властиві загальні ознаки: орієнтація на майбутнє, активний вплив на соціальні процеси, конкретне розв'язання перспективних проблем, варіативність, мобільність. Проектування можна уявити і як багатовимірний план. Педагогічне проектування - це процес створення проекту, який відображає розв'язання тієї чи іншої проблеми.

Результативним організаційний проект можна вважати тоді, коли реалізація проекту здатна розв'язати актуальну проблему, коли проект може бути застосованим для масового використання, бо йому властиві новизна, оптимальність, гнучкість, цілісність, відсутність протиріч.

Саме тому, метод проектів повинен лежати в основі діяльності кожного керівника навчального закладу.

Об'єктами моніторингу якості шкільної освіти найчастіше виступають: зміст освіти; рівень і якість сформованості знань, умінь і навичок учнів (або як прийнято називати, рівень їх навчальних досягнень) результати навчально-виховного процесу, засоби, що використовуються для досягнень освітніх цілей; різноманітні аспекти діяльності освітніх закладів та інше.

Цікаві творчі знахідки демонструє у своїй інформації директор Чернігівської ЗОШ №32 Л.В.Тарасюк.

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ У ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ, ЯК ОДИН З ШЛЯХІВ ДО ЯКОСТІ ОСВІТИ

Тарасюк Л.В.

В Україні, як і в інших країнах світу, освіта вважається однією з головних складових загальнолюдських цінностей. Особливості розвитку сучасної цивілізації, зростання ролі особистості, демократизація суспільства, інтелектуалізація праці і швидкий розвиток сучасних технологій потребують створення умов, за яких народ України, оволодівши сучасними знаннями, став би високорозвиненою інтелектуальною нацією, а освіта - одним із головних пріоритетів держави.

Основною соціальною вимогою українського суспільства є висока якість шкільної освіти.

Реформування освітньої галузі, що відбувається в Україні потребує модернізації управлінської діяльності директора. Одним із засобів шкільної освіти, що сприяє підвищенню рівня ефективності та результативності управлінської діяльності, забезпечує її продуктивність та розвиток є моніторинг навчально-виховного процесу.

Впровадження моніторингу стимулює діяльність вчителя і навчально-виховний процес, підносить професійний рівень педагогічного колективу, а отже якість освіти.

Взагалі моніторинг - це супроводжувальне спостереження, оцінка результатів навчального закладу та поточне регулювання навчально-виховного процесу. Результатом моніторингових процедур є база показників нового вищого рівня організації керованого об'єкта. Особливістю моніторингу є те, що в процесі його проведення інформаційну систему управління неможливо відокремити від системи

прийняття рішення. Це вища форма функціонування системи інформаційного забезпечення управління, що є універсальною в прийнятті управлінського рішення. Завданнями моніторингу навчально-виховного процесу є:

1. Експертне оцінювання результатів діяльності освітньої системи школи.

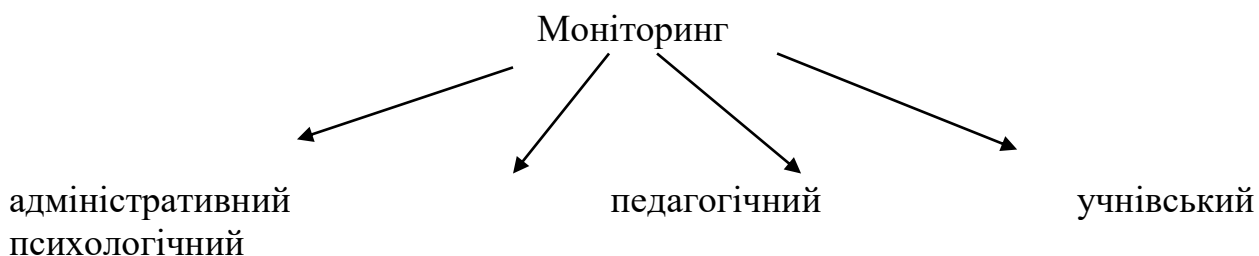
2. Корегування окремих ланок функціонування шкільної системи на основі даних моніторингу.

3. Прогнозування розвитку школи на основі моніторингу.

Результати моніторингу дають можливість виявити мікроклімат учнівського, вчительського, батьківського колективів, що насамперед допомагає адміністрації школи відповідно спланувати подальшу роботу.

В організації аналізу розрізняють моніторинг результатів експерименту загалом та за окремими напрямками.

Моніторинг у межах школи виглядає таким чином.

Адміністративний моніторинг відстежує управлінську діяльність адміністрації школи та як результат цієї діяльності, якість роботи вчителів.

Взагалі компетентність адміністратора школи складається з:

- сукупності управлінських знань, умінь і навичок;

- мотивації до ефективної управлінської праці;
- особистісних рис.

На кожному етапі управлінської діяльності пріоритетним є постулат знань: як, чим і для чого управляти.

Сьогодні ми розглядаємо 12-річну школу, як інноваційний заклад освіти. Це стимулює керівників до постійного підвищення свого професійного управлінського рівня. Новий стиль управління зорієнтований у першу чергу на людину, як особистість та на впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес.

З метою визначення подальших шляхів та необхідності розвитку управлінської культури серед учасників навчально-виховного процесу (директор, заступник директора з НВР, вчителі) проводиться анкетування щодо особистісних та професійних якостей адміністрації школи.

Моніторинг здійснюється за такими критеріями:

- розуміння поняття 'управлінська культура';
- причини, що заважають якісному виконанню обов'язків адміністрації школи;
- якості необхідні сучасному керівникові для забезпечення успіху у керівництві школою.

Важливу роль у процесі управління відіграє внутрішньошкільний контроль. Ідею оптимального вибору форм і видів контролю можна визначити, досліджуючи та узагальнюючи накопичений досвід з даного питання.

Форми контролю	за часом проведення	за стадіями проведення	за ступенем охоплення	за періодичністю проведення	оцінка затрат					Результат
					об'єктивність	вимогливість	точність	глибина	багатоаспектність	

Оцінка затрат: дуже малі (+)
 середні (+)(-)
 великі (-)

Дослідження демократичних форм контролю мають допомогти керівникові школи педагогічному колективу створити власну оптимально діючу систему демократичного контролю.

Педагогічний моніторинг досліджує управлінську діяльність учителів у навчально-виховному процесі і, як результат, рівень знань учнів та самоорганізації вчителя.

Моніторинго-рейтингова оцінка в підвищенні самореалізації та розвитку потенціалу особистості вчителя неможлива без системного підходу до організації науково-методичної роботи в школі.

Разом з тим функціонування методичної роботи, як системи, передбачає діагностичний підхід до організації методичної роботи і забезпечує практичну і адресну допомогу, толерантність та партнерство, самореалізацію та розвиток творчої особистості учителя.

У цьому випадку організація методичної роботи проводиться на підставі аналітичної інформації про стан професійної компетентності педагогічних працівників та їх потреб. Педагогічний моніторинг здійснюється двічі на рік. На початку року відбувається діагностування професійної компетентності педагогічних кадрів, що є одним з критеріїв для моніторинго-рейтингової оцінки роботи вчителя. З цією метою вчителями школи заповнюються діагностичні картки, за якими педагоги мають самокритично оцінити свій професійний рівень за такими напрямками: дидактична, методична, технологічна підготовка вчителя. До самооцінки вчителя додається корекційна оцінка з боку адміністрації та методиста. Обов'язково враховується рівень навчальних досягнень учнів в тих класах, де викладає вчитель. За основу беруться діагностичні контрольні роботи, що виконуються учнями на початку року, та контрольні зрізи знань за попередній рік навчання.

№	Зміст питання	Самоаналіз	Корекція заступника директора	Корекція методиста
1. Короткий аналіз результативності роботи вчителя				
1.1	Кількість учнів навчаються на високому та достатньому рівнях %			
1.2	Результати олімпіад			
	Нагороди			
2. Дидактична підготовка вчителя				
2.1	Навчання як процес особистісного розвитку учня	В		
2.2	Дидактичні закономірності та принципи навчання	ВП		
2.3	Методи навчання та активізація пізнавальної діяльності учнів	ВП		
2.4	Дидактичні основи конструювання уроків різних типів	ВП		
2.5	Інші форми організації навчання (екскурсія, факультатив, гурток та ін.)	В		
2.6	Дидактичні основи комп'ютеризації навчання	ПД		
3. Методична підготовка вчителя				
3.1	Знання предмета як необхідна	ВП		

	умова реалізації особистості вчителя			
3.2	Володіння традиційними методами і прийомами навчання	ВП		
3.3	Володіння інноваційними методами і прийомами навчання (дослідницький, проектний та ін)	ВП		
4. Технологічна підготовка вчителя				
4.1	Відмінність технології від дидактики та методики	В		
4.2	Технологія співробітництва	ВП		
4.3	Технологія особистісно орієнтованого навчання	В		
4.4	Використання комп'ютера для розв'язання реформування освітнього процесу в закладі освіти при викладанні конкретного предмета	ПД		

Умовні позначення: В-володію (2 б.); ВП - володію і поділюся досвідом (3 б.); ПД - проблеми у діяльності (0 б); ОПД - окремі проблеми у діяльності (1 б)

На основі діагностування вчителів складається діагностична картка школи, аналіз якої дає змогу адміністрації отримувати відомості щодо здатності педагогічного колективу вирішувати конкретні проблеми навчально-виховного процесу, наочно уявляти собі динаміку зростання особистості кожного педагога та колективу в цілому, своєчасно реагувати на процес підвищення педагогічної майстерності, зробити досягнення кожного надбанням усіх педпрацівників школи.

№	Напрями діяльності вчителя	Добре володіння проблемою, позитивний досвід (кількість учителів)	Недостатнє володіння проблемою, труднощі (кількість учителів)
1. Проблеми організації діяльності педагога (за результатами діагностики та внутрішнього контролю)			
1.1	Методи навчання та активізація пізнавальної діяльності		
1.2	Володіння традиційними методами навчання		
1.3	Технологія співробітництва		I
1.4	Технологія особистісно орієнтованого		

	навчання		
1.5	Дидактичні основи комп'ютеризації навчання		
2. Проблеми навчальної діяльності у класі			
2.1	Використання інноваційних методів та прийомів навчання		
2.2	Диференційований та індивідуальний підхід до навчання		
2.3	Комп'ютеризація навчання		
3. Проблеми виховної діяльності у ході навчальних занять			
3.1	Проблеми в досягненні виховної мети на уроці		
3.2	Культура спілкування при використанні інтерактивних форм і методів навчання		
4. Проблеми позакласної, позашкільної навчально-виховної діяльності			
4.1	Робота з батьками. Організація педагогічного всеобучу		

У березні на основі спостереження протягом року за професійно-педагогічними вміннями вчителя складаються моніторинго-рейтингові таблиці, що відображують рейтинг кожного вчителя в методичному об'єднанні, рейтинг кожного МО в школі.

Робота кожного МО оцінюється, виходячи з пропозицій керівників МО, за такими критеріями:

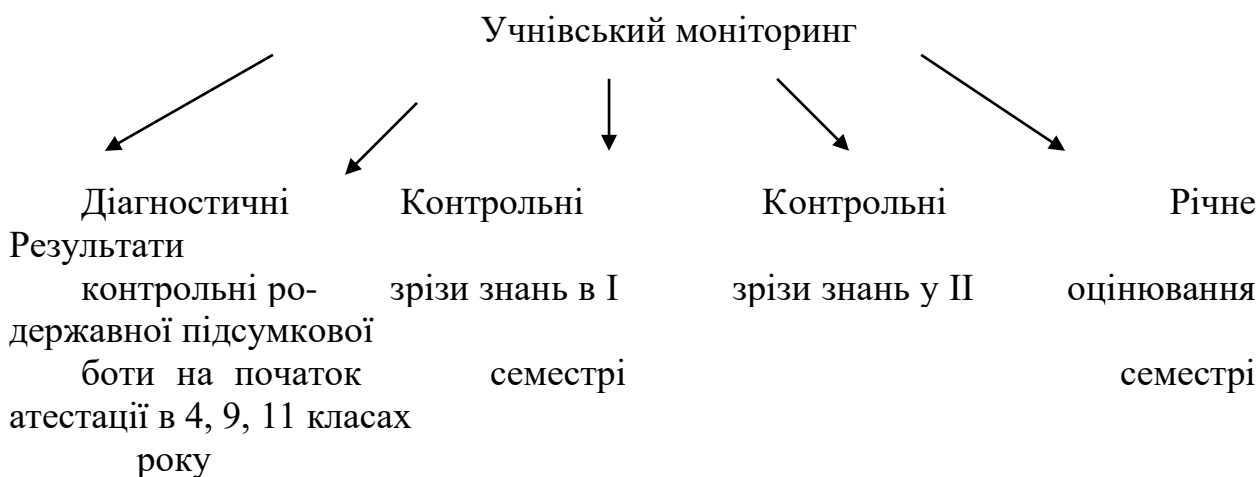
- інформаційно-наукове забезпечення;
- оформлення предметних кабінетів;
- виготовлення дидактичного матеріалу та наочності;
- ефективність роботи з молодими вчителями;
- участь у роботі творчих та динамічних груп;
- якість і ефективність проведення предметних тижнів,
- участь у роботі психолого-педагогічних семінарів;
- результативність роботи з учнями в предметних олімпіадах, творчих конкурсах, у конкурсі-захист науково-дослідницьких робіт МАН тощо;
- участь учителів у міських та обласних методичних заходах (семінарах, педагогічному ярмарку, конкурсі 'Вчитель року'), проведення відкритих уроків для вчителів міста й області);
- друковані роботи вчителів;
- робота вчителів на атестацію (матеріали досвіду).

Порівняльний аналіз роботи предметних МО, виходячи з вищезазначених критеріїв, дає можливість за кілька років дослідити рівень творчої активності того чи іншого колективу; посилення чи послаблення якості методичної роботи; надавати дієву науково-методичну допомогу керівнику МО, окремим учителям, тим самим сприяючи самореалізації та

розвитку творчого потенціалу як особистості окремого вчителя так і МО в цілому.

Перспективи подальших досліджень педагогічного моніторингу полягають у виявленні передового педагогічного досвіду.

Учні́вський моніторинг - досліджує діяльність учнів і самоуправління процесом засвоєння знань і, як результат, рівень та якість засвоєння змісту навчання і рівень спроможності учнів застосувати засвоєні знання для адаптації в навколишньому середовищі.

У школі створена рейтингова система обліку навчання, що дає повну картину рівня навчання у класі та допомагає з'ясувати рівень знань кожного учня, стабільність навчання учнів і класу в цілому з певних предметів. Це дає можливість робити певні висновки та пропозиції, які визначають необхідність індивідуальної роботи з учнями класу з метою підвищення рівня навчальних досягнень. Результатом цього моніторингу є створення оптимальної системи заходів з надання допомоги учню з низьким рівнем навчання. Це допомога в плануванні навчальної діяльності, додаткове інструктування, стимулювання та заохочення дитини, ретельний контроль за рівнем знань, додаткові заняття учителя з учнем. Також окремо виділяється робота з обдарованими учнями, з учнями, що мають високий рівень навчальних досягнень. Все це дає шляхи для здійснення особистісно орієнтованого підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу, сприяє підвищенню якості загальної середньої освіти.

Окремою ланкою в системі учнівського моніторингу є відслідковування рівня навчальних досягнень учнів у профільних класах із профільних предметів. Це дає змогу систематизувати роботу відповідно до Концепції профільного навчання.

Поряд з цим створюється моніторинго-рейтингова система для визначення рейтингу учня в класі, учня в паралелі, класу в паралелі, класу в школі. По кожному класу складається таблиця, де визначається рейтинг учня за досягненнями у різних турах олімпіад, участь у роботі МАН, спортивні досягнення, участь у громадському житті школи, результати творчих конкурсів.

Психологічний моніторинг - це в першу чергу супровід навчально-виховного процесу.

З кожним роком ускладнюється зміст навчально-виховного процесу, зростає психологічне навантаження на учнів, а сам навчальний процес потребує серйозного моніторингу з боку шкільної психологічної служби.

Психологічний супровід розпочинається з вивчення особистості школяра. Це етапна робота і вона бере початок ще від прийому дитини до першого класу. Учнів тестують з метою вивчення інтелектуального потенціалу майбутнього школяра.

Окремо розглянемо, як виглядає психологічний моніторинг навчально-виховного процесу II-III ступенів. Психологічний супровід у 5-му класі розпочинається з вивчення психологічної підготовки учнів до навчання, виявлення труднощів, які відбуваються в період адаптації.

Для цього проводиться тестування батьків для з'ясування ставлення до власної дитини. Тестування учнів проводиться для встановлення ціннісних пріоритетів та вад особистісного розвитку.

Результатом цих досліджень стає координатно-соціограмна матриця, що відображує соціально-комунікативний розвиток учнів, окреслює структуру класного колективу (актив, пасив, відторгнуті, ізольовані, зона ризику).

У 6-7 класі продовжують вивчатися міжособистісні відносини в класі, ступінь спрямованості колективу, мікроклімату в класі з метою надання психологічної допомоги у спілкуванні дітям, класному керівнику, вчителям, які працюють з цими учнями. В цих класах також вивчається рівень інтелектуального розвитку з метою допомоги учням, які мають вади у навчанні.

У 8-9 класах психологічний супровід продовжується у вивченні особистості школяра: вивчення акцентуацій характеру ПІДЛІТКІВ, вивчення інтересів учнів, обстеження особливостей темпераменту, проводиться тест настрою. У 9 класі проводиться психодіагностика у січні, грудні:

- спостереження за учнями під час учбових занять;
- діагностика рівня інтелектуального розвитку;
- дослідження перешкод учнів у встановленні емоційних контактів.

З метою формування профільних класів у 9-х класах проводиться профорієнтаційна діагностика, визначення спрямованості особистості, ці обстеження проводяться і в 11-х класах з метою надання психологічної консультації учням - випускникам.

Важливою є профілактико-корекційна робота: консультації з учасниками навчально-виховного процесу, тренінги з 'проблемними дітьми', виступи на батьківських зборах, у групах батьків дітей соціальної поведінки, спілкування практичного психолога з класними керівниками з метою надання рекомендацій та пропозицій, де за відповідними характерологічними типами узагальнено результати психодіагностичного дослідження кожного учня. За допомогою цього можна зробити висновок про характер класу і можливості його розвитку та оптимізації.

В організації будь-якого моніторингу важливою є періодичність проведення і циклічність. Оскільки деякі показники мають недостатню динаміку розвитку, інші навпаки, то не треба проводити часті вимірювання. Важливими під час підготовки

моніторингу є розробка та добір відповідного діагностичного обладнання: анкетування, діагностування, аналіз даних, механізми обробки, збереження та розповсюдження інформації. Моніторинг формується як багаторівнева система діагностичних процедур з використанням методик, які об'єктивно висвітлюють якість освіти та дають можливість підготувати рекомендації.

Взагалі моніторинг навчально-виховного процесу дає змогу аналізувати, коригувати, відтворює об'єктивну картину діяльності школи на різних рівнях у певний період часу, забезпечує результативність виконання функціональних обов'язків всіх учасників навчально-виховного процесу, дає можливість прогнозувати та приймати правильні управлінські рішення.

Ефективність навчально-виховного процесу ЗНЗ значною мірою залежить від правильно визначених завдань і напрямків роботи педагогічних колективів на шляху до якісної освіти. Своїм досвідом з учасниками конференції ділиться заступник директора з навчально-виховної роботи ЗОШ №21 м.Чернігова О.М.Тур.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ І НАПРЯМКИ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕКТИВІВ НА ШЛЯХУ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Тур О.М.

Зміни в соціально-економічних відносинах нашого суспільства не могли залишитися безслідними для системи освіти України. Якщо раніше сфера освіти, будучи жорсткою централізованою та регламентованою, пропонувала суспільству єдину послугу - готувала виконавця, якому були чужі прояви творчості, самостійності, ініціативи, підприємливості, самоусвідомлення, індивідуального сприйняття навколишнього світу, то зараз індивідуальний розвиток стає основним показником прогресу і водночас передумовою подальшого розвитку суспільства. Як показує світовий досвід, жодна країна не здійснює глибоких структурних перетворень в економіці без підвищення, рівня якості освіти. Тому в положенні Національної доктрини розвитку освіти, постанові Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 року № 1717 'Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання', Програмі діяльності Кабінету Міністрів України 'Назустріч людям' в Україні серед основних проблем освіти визначається забезпечення кожній дитині рівного доступу до якісної освіти. 12-річна середня школа повинна створити сприятливі умови для розвитку і саморозвитку особистості як творця й проектувальника свого життя,

освоєння нею кожною дитиною життєвої соціальної компетентності через якісну освіту.

Проблема розвитку особистості, найбільш повного розкриття індивідуальності сягає своїм корінням у глибинні витoki людської культури, зокрема у філософії Протагора звучить: 'Людина - міра всіх речей', а у Сократа: 'Людино, пізнай себе, і ти пізнаєш весь світ'. Філософським принципом епохи Відродження є: 'Індивід - творець свого життя'.

Великий педагог і мислитель В.О.Сухомлинський у статті 'Невідкладні проблеми теорії і практики виховання' рекомендує в основу педагогічного процесу покласти принцип індивідуального підходу до кожної дитини, аби вона досягла найвищої сходинки інтелектуального розвитку, на яку дає змогу піднятися повний розквіт їх здібностей. Однієї з умов переходу на новий зміст освіти, поліпшення її якості і розвитку індивідуальності стала 12-бальна система оцінювання навчальних досягнень учнів. Уже перші результати її впровадження засвідчили про необхідність особистісно орієнтованого підходу до діяльності учнів, а не зниження вимог до їх освіченості. Проте, з переходом на нове оцінювання значно збільшилась кількість учнів, які засвоюють знання на початковому рівні. Практика показує, що спостерігається втрата інтересу дітей до навчання не тільки в старшій школі, а й уже в початкових класах. Значна частина учнів все відвертіше висловлює небажання вчитися та долати труднощі пізнавальної діяльності: Навчання - це важка праця, що потребує спеціальних умінь та навичок, сили волі. Для здобуття якісної освіти сучасний учень повинен вміти концентрувати увагу, спостережливість, уміти розуміти, аналізувати почуте та прочитане, мати навички логічного вирішення завдання, уміти робити узагальнення, умінням слухати та піддавати здоровій практиці свій попередній досвід.

Другою причиною, що стає на перешкоді до якісної освіти, є невідповідність шкільного програмового навантаження потребам самих школярів. Останніми роками спостерігається така тенденція в перебудові багатьох шкільних курсів: нарощування обсягу фактичних знань, деталізація та навантаження термінами окремих тем без збільшення кількості годин на їх вивчення, наголос на подальшому простому відтворенні матеріалу без обговорення та обґрунтування, без пояснення звуків з практичним застосуванням набутого досвіду. Часто науковий рівень інформації не відповідає віковим можливостям дітей, є для них не просто нецікавим, а й незрозумілим, непотрібним. Педагоги змушені організовувати навчальну діяльність без опори на бажання і мотиви учнів. Але спробуйте дати людині те, що вона не хоче брати!

Ще однією перешкодою на шляху до якісної освіти можна вважати методологічні негаразди в організації навчально-виховного процесу школою та самим учителем. Життя навколо суттєво змінилося, прискорився його темп. Воно стало бурхливим і набагато яскравішим. А шкільні принципи навчання і виховання залишаються старими. Життя поза школою набагато привабливіше, ніж у її стінах. Тому й не цікаво учням у школі. Значна частина учителів, набуваючи педагогічного досвіду, знаходить для себе

найбільш прийнятні та зручні методи та прийоми викладання, звикає до них і, непомітно для себе, може перетворитися на одноманітно працюючий автомат.

Учні часто можуть навіть спрогнозувати чергову репліку вчителя. Така надоїдлива стабільність не може не налаштувати учнів проти вчителя до самого процесу навчання.

До четвертої групи причин, що стають на перешкоді якісної освіти, треба віднести соціальні причини. У деяких сім'ях негативно ставляться до школи, певну роль відіграє низький матеріальний рівень працівників школи, жалюгідне фінансування освіти. Старшокласники прекрасно розуміють, що вступ до вищого навчального закладу не є гарантом достатнього матеріального забезпечення рівня життя у майбутньому, а якщо хочеться продовжити навчання, то можна зробити це і за кошти батьків.

Враховуючи, що серед причин неуспішності є вади психічного розвитку особистості:

- слабкий розвиток емоційної сфери особистості;
- слабкий розвиток волі;
- відсутність позитивних пізнавальних інтересів, мотивів, потреб. Та види виховання особистості:
  - вади в розвитку моральних якостей особистості;
  - вади у ставленні особистості до вчителів, колективу, сім'ї тощо;
  - вади поганої вихованості.

Значущу роль у підвищенні якості освіти має відігравати психологічна служба у структурі освіти. Вона знаходиться на етапі становлення, але вже довела свою необхідність для соціальної і педагогічної практики.

Проблеми шкільної неуспішності досліджували: Ю.К.Бабанський, Блонський П.П., Ефрусси П.О., Гельмонт А.М., Данилов М.А., Славина Л.С., Власова ТА, Певзнер Н.С., Мурачковський Н.П. та інші педагоги, визначивши серед них:

- погані побутові мови;
- слабкий інтелектуальний розвиток;
- слабе здоров'я і низька працездатність,
- невихованість та лінивість;
- відсутність навичок навчальної праці, неорганізованість;
- прогалини у знаннях;
- відсутність інтересу до навчання;
- недоліки викладання (педагогічна запущеність);
- зміна школи;
- відсутність єдності у вимогах сім'ї;
- дефекти органів чуттів.

Аналізуючи результати в школах Росії, Ю.К. Бабанський звернув увагу на обов'язкове тимчасове зниження успішності в тих класах, де вводяться нові програми і І підручник, де вчителі оволодівають новими підходами до навчання. Ця обставина І говорить про серйозну залежність успішності школярів від методики викладання, а ї також про недоліки у підготовці

вчителів до переходу на нові програми і підручники, про необхідність більш ретельно і своєчасно готувати вчителів до розв'язання нових освітніх завдань.

На нашу думку, цей висновок видатного вченого є надзвичайно актуальним у наш час, оскільки сучасна школа в останні роки перебуває у стані хронічного переходу на нові програми, підручники та методики і вселяє віру в те, що із стабілізацією проблеми зросте якість освіти. Ще один важливий висновок Ю.К.Бабанського полягає в тому, що на успішність школярів, а отже, і на якість освіти, впливають організаційно-педагогічні перебудови в шкільній освіті. Причому у своїй основній частині ці перебудови в перспективі приводили до підвищення ефективності навчання школярів. У той же час ведення перебудов у системі і змісті освіти не завжди супроводжується необхідною організаційною і підготовчою роботою органів народної освіти, що в цих випадках вело до обов'язкового тимчасового зниження успішності навчання школярів.

Отже, причин, що негативно впливають на якість освіти було і є досить багато. Не всі можна легко усунути, але деякі з них освітяни можуть подолати. Так, боротися з відставанням і неуспішністю школярів можна через низку методів стимулювання учнів:

- за допомогою змісту (змістовні);
- за допомогою організації діяльності (організаційної); за допомогою виховних взаємодій у плані спілкування, взаємин, уважності (соціально-психологічні).

Крім того, учню потрібно надати допомогу в плануванні навчальної діяльності надати додаткове інструктування під час навчальної діяльності, стимулювати та контролювати навчальну діяльність, здійснювати різні форми взаємодопомоги, проводити додаткові заняття вчителя з учнем.

Відомо, що людина залучається до діяльності тільки за наявності мотиву до участі в ній. Учень повинен розуміти, навіщо така діяльність йому потрібна тому, одним з гарантів якісної освіти є перехід старшої школи на профільне навчання. Введення профільного навчання - не тільки зміна мережі, це перш за все надання особистісно орієнтованої освіти, що максимально враховує інтереси, запити, професійні наміри учнів.

Профільне навчання коригує зміст загальної середньої освіти за принципами диференціації та варіативності: воно підносить соціально-економічну значущість, забезпечує інтеграцію освітніх та предметних галузей, їх спрямованість на життєве та професійне самовизначення випускників школи.

Профільна освіта за своєю сутністю визначається в освітній програмі рівнем вивчення предметів: загальноосвітнім та підвищеним.

Щоб покращити якість освіти, викладачу важливо не загубити за вузько предметними цілями цілі освітньої програми школи. З цією метою вчитель може, ні в якому разі не допускаючи відхилень від Державного стандарту змісту освіти, застосовувати такі засоби:

1. Під час календарного планування зменшити кількість годин на менш значущі для даного регіону теми та користь більш значущого матеріалу.

2. Здійснювати міжпредметні зв'язки із врахуванням проблеми, над якою працює школа, місто.

3. Включати до предметної програми не великі профільні теми, які мають важливе значення для даного місцевого соціуму.

4. Включати до програми доповнення до тем базового курсу, які стосуються виробництва, історії, мистецтва, звичаїв даного регіону.

5. Складати завдання, які пов'язані з профілем, за яким навчаються учні.

На нашу думку, у загальноосвітніх навчальних закладах варто запроваджувати і допрофільне навчання на основі діагностики учнів та їх батьків і посилювати ті чи інші предмети за рахунок варіативної частини навчального плану, практичної спрямованості, особистісної орієнтації, наближення до життєвих потреб.

Ефективність допрофільного навчання визначається рівнем навчальних досягнень учнів і мірою визначення їхніх інтересів до вибору профілю навчання. Тож цей перехідний період вимагає особливо пильної уваги стосовно зосередженості на перспективних інтересах дитини, прогнозування щодо їх самовизначення у виборі профільних предметів.

Всесвітньою декларацією 'Про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей' закріплені права дитини. Перше право - це право на життя, друге - на щасливе дитинство, третє - право знати, вчитися. Але жодне з цих прав, а отже, і якість навчання, не може бути реалізована без забезпечення здоров'я дитини. Проте, яку картину ми спостерігаємо зараз. Лише третину першокласників медики можуть назвати практично здоровими. До випускного класу таких дітей залишається всього 6-10%. Близько 45% випускників страждають від різноманітних функціональних

відхилень у стані здоров'я, 40-60% - від хронічних хвороб, які можуть значно обмежити вибір предмета.

За роки навчання майже у чотири рази збільшується кількість дітей, які мають проблеми із зором і хребтом, а також нервово-психічні відхилення.

Причина, вважають медики - великі навантаження у школах, особливо спеціалізованих (ліцях і гімназіях). Діти надто багато часу витрачають на виконання уроків, мало гуляють на свіжому повітрі і мало сплять: 60-65% школярів страждають від дефіциту сну і свіжого повітря. Близько 9 год. у день іде у школяра середніх і старших класів на навчання і майже 70% цього часу дитина сидить за столом. У результаті у молодій людині активно розвиваються такі 'старечі' хвороби, як гіподинамія, виникають проблеми з кровообігом, нервовою і серцево-судинною системою. В той же час разом із погіршенням стану здоров'я погіршується фізичний розвиток і розумові здібності.

Виходить парадокс: чим більше дитина сидить за уроками, тим гірше розуміє.

Звичайно, ніхто не спонукає ростити дітей неуками. Проте, розвиток школяра повинен бути гармонійним і розумним. Вчасно лягати спати, відпочивати на свіжому повітрі - ось головні умови, які допоможуть дитині вирости здоровою, освіченою.

Тому велика увага в кожному навчальному закладі повинна приділятися створенню сприятливих умов не тільки для навчання та виховання дітей, а й їх оздоровленням і відпочинку

Доцільно вводити в середніх і старших класах додаткову годину фізичної культури, надавати учням можливість займатися спортом на факультативах з фізкультури та у спортивних секціях. Методичній службі шкіл слід забезпечити педагогів матеріалами по валеологізації освітнього простору, підвищенню екологічної грамотності, звернути більше уваги на роботу з учнями та їх батьками по пропаганді здорового способу життя.

Викладене вище дасть змогу уникнути деяких помилок при роботі з учнями, сприяти реалізації консультативного права громадянина не просто на обов'язкову загальну середню освіту, а на якісну середню освіту.

Втілення в життя, у практику розвитку системи освіти ідей, методів і засобів інформатизації суттєво впливає на якість шкільної освіти. Про те як сприяють підвищенню ефективності навчання сучасні інформаційні технології йдеться в матеріалах конференції, які підготував методист міського методичного кабінету управління освіти Ніжинської міської Ради.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

Шуляк В.М.

Нові орієнтири розвитку української школи привели до корисних змін в управлінні нею. Процеси інформатизації, демократизації та гуманізації навчання передбачають зміну стилю керівництва і перехід до таких форм управління, які найкраще розвивають творчий потенціал учителя, адміністратора.

Як досягти результативного керівництва сучасною школою? Як поєднати демократичні методи управління з принциповою оцінкою, з повсякденним Контролем?

Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційних у тому числі, комп'ютерно-інформаційних технологій, які сприятимуть підвищенню ефективності навчання, зокрема, забезпечать доступ до високоякісних баз даних розширять можливості учнів щодо сприйняття складної інформації (Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті / Пед. газета. - №2(85), липень 2001 р). Сьогодення вимагає від учителя, як і від будь-якого іншого фахівця свідомого, кваліфікованого використання інформаційних технологій. Упровадження в навчальний процес сучасних інформаційних, зокрема комп'ютерне орієнтованих і телекомунікаційних технологій відкриває нові шляхи й надає нові можливості для подальшої диференціації загального та професійного навчання, всебічної активізації творчих, пошукових, особистісно зорієнтованих, комунікативних форм навчання, підвищення його ефективності, мобільності й відповідності запитам практики (В.Мадзігон.

Ключові проблеми інформатизації освіти / Педагогічна газета № 6(84), червень 2001 р).

Інформаційні технології все більше інтегруються у повсякденне життя та професійну діяльність людини. Цей процес зумовлений їх надзвичайною ефективністю в розв'язанні різноманітних задач. Тому під час підготовки будь-якого управлінця потрібно враховувати специфіку потреб його майбутньої професійної діяльності

На сьогодні інформатика вийшла за межі окремої науково-індустріальної галузі і стала виступати у якості однієї із найважливіших напрямків розвитку сучасного суспільства, яке швидко переходить із розряду індустріального до інформаційного. Актуальність проблеми інформатизації освіти пов'язана з соціальним замовленням суспільства щодо формування творчої та всебічно розвиненої особистості здатної володіти новими інформаційними технологіями та практично використовувати в системі управління для покращення якості освіти.

Світовий досвід інформатизації галузі освіти показує, що впровадження сучасних інформаційних технологій дозволяє навчальним закладам забезпечити доступність отримання учнями та вчителями навчальних матеріалів, сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учасників педагогічного процесу, забезпечує прагнення учнів і вчителів до співпраці, обміну знаннями, підвищує ефективність навчання та управлінської діяльності.

Нині кожен навчальний заклад має вирішити для себе питання Використання інформаційних технологій у навчальному процесі та управлінській діяльності:

- як найповніше використати можливості інформаційних та комунікаційних технологій для поліпшення навчального процесу та системи управління;
- як підготувати учня, вчителя та керівника до життя в інформаційному суспільстві, що постійно розвивається.

Для розв'язання першого кола питань потрібно:

- розробити концепцію використання інформаційних технологій та програму інформатизації для конкретного навчального закладу, в яких необхідно передбачити всі можливості використання комп'ютерної техніки в навчальному і виховному процесі, в управлінській діяльності, під час проведення уроків та в позакласний час
- провести для всіх педагогічних працівників закладу навчання роботі з комп'ютерною технікою;
- вирішити питання закупівлі ліцензійного педагогічного програмного забезпечення для використання в навчальному процесі;
- зробити комп'ютерну техніку в навчальному закладі освіти доступною для всіх учителів та учнів як під час проведення уроків, та і позакласний час.

Щодо другого кола питань, то потрібно розглядати інформаційні технології і вимоги, які пред'являються до вмінь і навичок людини під час

роботи людини з комп'ютерною технікою. Людина, особливо керівник, повинна вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, творчо підходити до вирішення певної проблеми Потрібно максимально використовувати комп'ютерну техніку в навчальному та виховному процесі, управлінській роботі, а не лише на уроках шкільної інформатики. Адміністрація повинна заохочувати учнів до використання інформаційних технологій у підготовці домашніх завдань із різних предметів, брати участь у різноманітних Інтернет-конкурсах та олімпіадах.

Високий потенціал і технічні можливості, передбачені технологією дистанційного навчання у середовищі Інтернет, дають унікальну можливість корпоративному користувачу вистояти у конкурентній боротьбі. Без постійного підвищення кваліфікації зараз обійтися не можна Запропонована технологія забезпечить високу якість навчання, з одного боку, за рахунок залучення у якості викладачів спеціалістів високого класу і, з іншого, - корекції методик навчання залежно від рівня підготовки і психологічних особливостей учнів та вчителів.

Для реалізації вище сказаного 7 квітня 2003 року рішенням Ніжинського міськвиконкому було створено при управлінні освіти м. Ніжина Центр інформаційних технологій.

Нормативною базою для роботи центру є Конституція України, Закон „Про освіту”. Закон „Про концепцію Національної програми інформатизації”, постанова Кабінету Міністрів „Про затвердження Програми інформатизації на 2003-2010 рр’

Одним з основних завдань центру є залучення до вивчення та використання сучасних інформаційних технологій як учнями, так і вчителями та керівниками навчальних закладів міста.

Проводилось навчання представників навчальних закладів основам комп'ютерної грамотності та мови НТМІ. за кошти місцевого бюджету

В закладах освіти міста станом на сьогодні маємо 140 комп'ютерів.

Комп'ютерні класи є в усіх навчальних закладах міста

У 2004-2005 н.р. придбано 21 комп'ютер за рахунок міського бюджету.

На початку 2005 року за кошти міського бюджету придбано 34 комп'ютери.

В навчальних закладах міста на сьогодні ще знаходяться застарілі моделі АВМ-486 в кількості 30 комп'ютерів.

З метою впровадження інформаційних технологій в навчальний процес, залучення учнів до вивчення мережі Інтернет, та розміщення там своєї інформації, а також популяризації комп'ютерного Web-дизайну в навчальних закладах міста започатковано проведення таких міських конкурсів „Кращий Web-дизайнер та конкурс „Комп'ютерної графіки”, конкурс „На кращу комп'ютерну анімацію”, конкурс Презентації з навчального предмету, Конкурс „На кращу навчальну, тестову програму’ та конкурс „Web-сторінок навчальних закладів м.Ніжина’. Щороку проводиться конкурс „Кращий Web-дизайнер’ та конкурс „Комп'ютерної графіки’.

26-27 березня 2005 року честь міста Ніжина на обласному конкурсі Web-дизайнерів серед навчальних закладів захищали представники шкіл міста. Команда міста Ніжина зайняла друге місце в обласному конкурсі з комп'ютерного дизайну, а також призові місця в конкурсі комп'ютерної графіки.

Проводяться конкурси: „На кращу комп'ютерну анімацію”, конкурс презентації з навчального предмету, конкурс „На кращу навчальну, тестову програму”.

Щороку проводиться огляд-конкурс Web-сайтів навчальних закладів міста, на який кожен учасник Web-проекту представляє нову або оновлену Web-сторінку свого навчального закладу.

З 30 травня 2003 року Web-сторінка управління освіти Ніжинської міської ради розміщена на Ніжинському сервері мережі Інтернет та доступна для перегляду з будь-якої частини Землі. Відкрита можливість для обміну досвідом та спілкування її адреса: <http://ne.cg.ukrtel.net/~osvita>.

Вона відома в кожній школі, публікувалась в червневих номерах газети „Вісті” та обласній „Освіта Чернігівщини”.

Управління освіти підключено до мережі Інтернет, має власну електронну адресу: osvita@ne.cg.ukrtel.net.

Центром інформаційних технологій надається методична консультаційна допомога в обладнанні комп'ютерних класів міста та Управління освіти;

В центрі освоєна додрукова підготовка навчально-методичних матеріалів. Надається допомога навчальним закладам в додруковій підготовці навчально-методичних матеріалів У співдружності з методичним кабінетом підготовлено до друку і видано 15 брошур, розроблених вчителями шкіл міста.

Надається допомога у відновленні програмного забезпечення у деяких навчальних закладах міста.

Проводяться консультаційні заняття вчителям по використанню тестових програм з різних предметів у навчальному процесі.

У березні 2005 року всі бажаючі з числа викладачів мали змогу відвідати щорічну виставку інформаційних технологій EnterEX - 2005 в м. Києві.

Проводиться навчання викладачів інформатики та представників навчальних закладів по дистанційному курсу „Адміністратор”. Успішне завершення навчального процесу по даному курсу підготує для закладів кваліфікованого системного адміністратора для роботи з навчальним комп'ютерним комплексом.

В наступному навчальному році Центр інформаційних технологій також працюватиме над проблемою інформатизації загальноосвітніх шкіл міста, надаватиме консультаційну допомогу по обладнанню комп'ютерних кабінетів, допомогу (консультаційна) у відновленні комп'ютерної техніки та програмного забезпечення. Забезпечить рекламну підтримку та регулярно оновлення інформації Web-сторінок в Інтернет, розробку і втілення методик, навчальних комп'ютерних продуктів для навчальних закладів. В наступному

році планується відвідання виставки інформаційних технологій ЕртегЕХ - 2006 в м. Києві.

Також в наступному навчальному році будуть проведені конкурси: конкурс „Кращий Web-дизайнер”, конкурс комп'ютерних анімацій, конкурс комп'ютерних малюнків, конкурс на кращу тестову, навчальну комп'ютерну програму з предмету, конкурс комп'ютерних презентацій.

Буде проводитися робота по підключенню шкіл міста до глобальної та локальної мережі Інтернет та залучення учнів та вчителів до її вивчення та використання. Розроблена програма підключення закладів освіти до мережі Internet з використанням виділеної лінії. Залишилось знайти кошти для її фінансування.

Враховуючи вимоги сьогодення, в місті центром розробляються програми ‘Інформатизація управлінської діяльності’, ‘Впровадження інформаційних технологій та дистанційної освіти в систему роботи загальноосвітніх навчальних закладів’,

Проте є ряд проблем, які потребують вирішення. Це збільшити кількість навчальних закладів міста, забезпечених сучасною комп'ютерною та оргтехнікою, придбання комп'ютерів для центру інформаційних технологій. Підключення навчальних закладів міста до мережі Інтернет. Придбання техніки для видання та розповсюдження навчально-методичної літератури.

Є надія що наша конференція розставить акценти на проблеми, що нами розроблялися і поставить інформатизацію системи управління освіти на якісно вищий рівень.

Шановний читачу!

Кагорта досвідчених керівників, управлінців, методистів, яка поділилась своїми педагогічними надбаннями з Вами є лише частиною 24-тисячного педагогічного колективу Чернігівщини, які знаходяться в щоденному творчому пошуку. Щастя їм, вони творять майбутнє!